



تیر ۱۴۰۴

# گزارش تجارت خارجی ایران با اتحادیه اوراسیا (سال ۱۴۰۳)



مرکز پژوهش اتاق بازرگانی گیلان

رشت - بلوار ولیعصر - شماره ۶۷۴ - کد پستی ۴۱۶۹۷-۶۶۵۴۸

۰۱۳-۳۳۷۵۷۰۳۷-۸

[www.iccimguil.ir](http://www.iccimguil.ir)



|                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>بسم الله الرحمن الرحيم</b>                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>شناسنامه</b>                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|                                                                                                                                                                                                |
| <b>عنوان</b>                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>گزارش تجارت خارجی ایران با اتحادیه اوراسیا (سال ۱۴۰۳)</b>                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>تهیه و تنظیم: مرکز مطالعات و پژوهش‌های اتاق گیلان</b><br><b>کارشناسان: دکتر محمدرضا تقی‌زاده جورشری - مهرناز شرافت</b><br><b>انتشاردهنده: روابط عمومی اتاق گیلان</b>                                                                                                          |
| <b>تیر ۱۴۰۴</b>                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>آدرس: رشت - بلوار ولیعصر - شماره ۶۷۴ - کدپستی ۴۱۶۹۷-۶۶۵۴۸</b><br><b>۰۱۳۳۷۵۷۰۳۷-۳۸</b><br><b>guilanccima@gmail.com</b><br><b><a href="http://www.iccimguil.ir">www.iccimguil.ir</a></b><br> |
| <b>صاحب امتیاز: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان</b>                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.</b>                                                                                                                                                                                                                       |





## خلاصه مدیریتی

روابط تجاری ایران با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در سال‌های اخیر دستخوش تحولات چشمگیری شده است. افزایش قابل توجه صادرات و کاهش واردات، بهبود تراز تجاری را به همراه داشته، اما این دستاوردها با چالش‌های مهمی نیز همراه بوده که مستلزم توجه و برنامه‌ریزی دقیق است.

صادرات ایران به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از ۱.۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۰ به بیش از ۲ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسیده که نشان‌دهنده رشد ۸۲ درصدی است. این افزایش صادرات، نمایانگر پتانسیل بالای بازار اوراسیا برای کالاهای ایرانی است. در مقابل، واردات ایران از این کشورها با کاهش ۱۱.۷ درصدی از ۱.۷ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۰ به ۱.۵ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسیده است. این ترکیب رشد صادرات و کاهش واردات، منجر به بهبود قابل ملاحظه تراز تجاری ایران با این اتحادیه شده است.

با این حال و علیرغم این دستاوردها، سهم ایران از بازار گسترده ۱۸۳ میلیون نفری اوراسیا همچنان حاشیه‌ای است. ارزش صادرات ایران به این پنج کشور بیش از ۲ میلیارد دلار بوده که تنها ۰.۶ درصد از مجموع واردات ۳۲۶ میلیارد دلاری اعضای اتحادیه را تشکیل می‌دهد. این رقم نشان‌دهنده پتانسیل عظیم و فرصت‌های محقق نشده برای افزایش حضور کالاها و خدمات ایرانی در این بازار است. همچنین، سهم ۰.۳ درصدی ایران از ظرفیت تأمین‌کنندگی ۴۹۴ میلیارد دلاری اتحادیه نیز نشان‌دهنده جایگاه حاشیه‌ای ایران در زنجیره تأمین این منطقه است.

یکی دیگر از چالش‌های اساسی در روابط تجاری ایران با اتحادیه اوراسیا، عدم توازن در روابط با تک‌تک کشورهای است. وابستگی بسیار زیاد به روسیه هم در بخش صادرات و هم در بخش واردات، و همکاری کم‌رنگ با سایر اعضا به‌ویژه بلاروس و قرقیزستان، نمایانگر موازنه تجاری بسیار مثبت اما نامتقارن است. فدراسیون روسیه با واردات ۱.۱۲ میلیارد دلاری و صادرات ۱.۳ میلیارد دلاری، مهمترین شریک تجاری ایران در این اتحادیه است. پس از روسیه، به ترتیب ارمنستان، قزاقستان، قرقیزستان و بلاروس در رتبه‌های بعدی قرار دارند. با علم به نقش راهبردی و اندازه بازار روسیه، وابستگی زیاد به این کشور، ریسک‌هایی را برای اقتصاد ایران به همراه دارد و تنوع بخشیدن به شرکای تجاری در این اتحادیه از اهمیت بالایی برخوردار است.

در مجموع، موفقیت ایران در افزایش صادرات و ایجاد مازاد تجاری قابل توجه با اتحادیه اقتصادی اوراسیا، دستاورد مهمی است که نشان‌دهنده اثربخشی ضمنی توافقات و پتانسیل بازار اوراسیا برای کالاهای ایرانی است. با این حال، دو چالش عمده یعنی حاشیه‌ای بودن کلی حضور ایران در بازارهای اوراسیا و عدم توسعه روابط متوازن با سایر اعضای قدرتمند و همسایه این اتحادیه در کنار تداوم حفظ و نفوذ در بازار روسیه همچنان پابرجاست. برای رفع این چالش‌ها، لازم است تا با برنامه‌ریزی راهبردی و هدفمند، زمینه‌های افزایش سهم ایران از بازار اوراسیا و تنوع بخشیدن به شرکای تجاری در این اتحادیه فراهم شود.



## ۱- مقدمه

رشد و توسعه صادرات غیرنفتی، همواره یکی از پیشران‌های کلیدی در فرآیند توسعه اقتصادی کشورهای در حال رشد به شمار می‌رود و در شرایط حاضر برای اقتصاد ایران، اهمیتی دوچندان یافته است. تحول در ساختار درآمدی کشور و کاهش اتکاء به نفت، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌شود؛ چرا که تحریم‌ها و محدودیت‌های ناشی از فروش نفت، جریان ورودی ارز را با مخاطره مواجه ساخته است. از سوی دیگر، با افت قدرت خرید مردم به دلیل کاهش ارزش ریال، تولیدکنندگان و صنایع داخلی برای حفظ پایداری و افزایش درآمد، به ناچار باید به بازارهای صادراتی روی بیاورند. در چنین بستری، پیگیری رویکرد منطقه‌گرایی<sup>۱</sup> می‌تواند راهبردی اثربخش برای کشورهایی نظیر ایران باشد که زمینه لازم برای ورود ناگهانی به بازارهای تجارت آزاد و جهانی را ندارند. این روش به کشورهای در حال توسعه امکان می‌دهد تا ضمن ارتقای ظرفیت‌های تولیدی و صادراتی خود، از طریق همکاری‌های منطقه‌ای به تدریج با اقتصاد جهانی ارتباط برقرار کنند و آسیب‌پذیری خود را کاهش دهند. در سال‌های اخیر، تحولات داخلی و منطقه‌ای در کشورهای شمالی ایران به ویژه پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، اهمیت سیاست منطقه‌گرایی را بیش از گذشته نمایان ساخته است. از یک سو، تجربه سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه و غرب‌گرایانه روسیه نشان داد که وابستگی به اقتصاد غرب آثار پایداری برای این کشور نداشته و مسیر اوراسیایی با تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و اقتصادی، رویکرد پایداری است. از سوی دیگر، پیوستن ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU)<sup>۲</sup> به عنوان یک فرصت تاریخی، بستر حضور مؤثر در بازارهای بزرگ منطقه را فراهم می‌آورد. ایران با برخورداری از پیوندهای عمیق تاریخی، فرهنگی و سیاسی با بسیاری از اعضای این اتحادیه و همچنین با توجه به جایگاه مهم ترانزیتی میان شمال و جنوب و محور ارتباطی شرق به غرب، می‌تواند نقش بی‌بدیلی در زنجیره تأمین و مسیرهای ترانزیت اتحادیه اوراسیا ایفا کند. علاوه بر این، عضویت قدرتمند روسیه در این اتحادیه و ارتقای سطح روابط دوجانبه با ایران، امکان توسعه صادرات محصولات ایرانی را خصوصاً در بخش کشاورزی، مواد غذایی و کالاهای صنعتی به مقاصد منطقه‌ای و حتی فرامنطقه‌ای تسهیل خواهد نمود.

براین اساس، گزارش تجارت خارجی ایران با پنج کشور عضو اتحادیه اوراسیا در سال ۱۴۰۳، با استناد به داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی و آمار رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است. هدف این گزارش، شناخت دقیق‌تر نیازها در قالب کالاهای صادراتی و وارداتی این کشورها و در نتیجه، توسعه هدفمند مبادلات تجاری است. این گزارش به منظور بهره‌برداری فعالان اقتصادی کشور و استان منتشر شده است تا با ارائه اطلاعات جامع و دقیق، زمینه را برای گسترش همکاری‌های تجاری بیشتر در آینده فراهم سازد.

<sup>۱</sup> Regionalism

<sup>۲</sup> Eurasian Economic Union



## ۲- ساختار اتحادیه اقتصادی اوراسیا

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، نه تنها پایان یک ابرقدرت، بلکه آغاز دوران جدیدی از تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در منطقه اوراسیا بود. خلاء قدرت و فقدان یک چارچوب منسجم برای همکاری‌های منطقه‌ای، ضرورت ایجاد سازوکارهای جدید را بیش از پیش آشکار ساخت. در این میان، ایده یکپارچگی اوراسیایی به عنوان راهکاری برای احیای روابط اقتصادی و سیاسی میان کشورهای بازمانده از اتحاد جماهیر شوروی، مورد توجه قرار گرفت. در این راستا، تلاش‌های متعددی از سوی دولت‌های کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (CIS)<sup>۱</sup> در طول دو دهه گذشته صورت پذیرفته است تا یکپارچگی اقتصادی عمیق‌تری را به وجود آورند. به طور کلی، ۹۳ کشور مستقل در منطقه اوراسیا وجود دارند که از این تعداد ۱۷ کشور از خاورمیانه، ۲۸ کشور از آسیا و ۴۸ کشور از اروپا هستند. ایده شکل‌گیری اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز در سال ۱۹۹۴ توسط نور سلطان نظربایف (رئیس جمهور قزاقستان) مطرح شد. با این حال، معاهده تشکیل این اتحادیه در ۲۹ می ۲۰۱۴ توسط بلاروس، قزاقستان و روسیه امضا و از اول ژانویه ۲۰۱۵ عملاً اجرا شد و بعد از مدتی دو کشور قرقیزستان و ارمنستان نیز به آن پیوستند. این اتحادیه با ۲۰ میلیون مترمربع مساحت، جمعیت ۱۸۳ میلیون نفری را در خود جای داده است که این میزان ۲.۶ درصد از جمعیت کل جهان را شامل می‌شود. اتحادیه اوراسیا، رتبه نخست تولید نفت (۱۴.۶ درصد)، رتبه دوم تولید گاز (۲۰.۷ درصد)، رتبه چهارم تولید برق و رتبه پنجم تولید غلات و حبوبات (۵.۵ درصد) در جهان را به خود اختصاص داده است. اتحادیه اقتصادی اوراسیا، یک سازمان بین‌المللی برای ادغام اقتصاد منطقه‌ای تلقی می‌شود که دارای شخصیت حقوقی بین‌المللی است. هدف این اتحادیه، ایجاد فضای واحد اقتصادی، توسعه بازار مشترک و دستیابی به حرکت آزاد کالا، سرمایه، خدمات و مردم در بازار واحد کشورهای عضو، کاهش قیمت کالاها با کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل مواد خام، ترویج رقابت سالم در بازار مشترک، سیاست‌های مشترک در کشاورزی، انرژی، فناوری و حمل و نقل اعلام شده و به عنوان یک ایده و یک پروژه سیاسی - اقتصادی، همچنان در حال تحول و تکامل است.

## ۳- مبادلات تجاری کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا با جهان

در این بخش، به بررسی روند مبادلات تجاری پنج کشور عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا (فدراسیون روسیه، ارمنستان، بلاروس، قزاقستان و قرقیزستان) با بازارهای جهانی پرداخته می‌شود. تمرکز اصلی بر تحلیل روند صادرات و واردات کالاهای این کشورها طی سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ است، تا بتوان تصویر جامع‌تری از وضعیت تجارت اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نقش آن در روابط تجارت بین‌المللی به دست آورد.

<sup>۱</sup> Commonwealth of Independent States





## ▪ فدراسیون روسیه

روسیه یک اقتصاد در حال توسعه، با منابع طبیعی عظیم به ویژه نفت و گاز طبیعی است. جغرافیای وسیع روسیه که بیش از ۱۷,۱۲۵,۱۹۱ کیلومتر مربع را پوشش می‌دهد؛ عامل مهمی در فعالیت اقتصادی آن شناخته می‌شود. این کشور، با شانزده کشور مستقل دارای مرز مشترک است و بیشترین مرز را در بین کشورهای جهان دارد. روسیه با کشورهای نروژ، فنلاند، استونی، لتونی، لیتوانی، لهستان، بلاروس، اوکراین، گرجستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، چین، مغولستان و کره شمالی و همچنین با کشورهای آمریکا (از طریق ایالت آلاسکا)، سوئد و ژاپن (از طریق دریا) همسایه است. روسیه با جمعیت ۱۴۴ میلیون نفری<sup>۱</sup>، نهمین کشور پرجمعیت جهان را تشکیل می‌دهد. تراکم جمعیت روسیه ۹ نفر در هر کیلومتر مربع است که از پایین‌ترین نرخ‌های تراکم جمعیت در جهان به حساب می‌آید. پایتخت روسیه شهر مسکو است که در بخش اروپایی قرار دارد و جمعیت آن حدود ۱۲ میلیون نفر است. زبان رسمی این کشور زبان روسی است، اما ۲۷ زبان دیگر نیز در مناطق خودگردان این کشور رایج است. روسیه، کشوری فدرال با تقسیمات کشوری پیچیده است که شامل ۸۳ واحد فدرال از جمله ۲۱ جمهوری خودگردان می‌شود. روسیه را می‌توان به عنوان یک ابرقدرت انرژی توصیف کرد؛ زیرا دارای بزرگترین ذخایر گاز طبیعی جهان، زغال سنگ، نفت و نفت شیل در اروپا است. مهمترین ویژگی‌های روسیه شامل تنوع آب و هوایی، زمین‌های حاصلخیز و آب فراوان، معادن غنی، ذخایر بزرگ نفت و گاز، فلزات مهمی چون اورانیوم، مس، نیکل، آهن، منیزیم، الماس است.

ارزش صادرات فدراسیون روسیه در سال ۲۰۲۴، معادل ۳۸۶ میلیارد دلار بوده که سهم ۱.۶ درصدی از صادرات جهانی و رتبه ۲۰ مجموعه کشورهای صادرکننده را به خود اختصاص داده است. صادرات روسیه در سال‌های اخیر، تصویری متناقض را به نمایش می‌گذارد. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)<sup>۲</sup>، ارزش صادرات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۴ درصدی بوده است. با این حال در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش صادرات روسیه کاهش ۲ درصدی را تجربه کرده است.

چین با ارزش ۱۲۹ میلیارد دلار، هند با ۶۴ میلیارد دلار، ترکیه با ۴۴ میلیارد دلار، قزاقستان با ۱۸ میلیارد دلار و ازبکستان با ۱۲ میلیارد دلار، مهمترین مقاصد صادراتی روسیه در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، ۷۰ درصد ارزش صادرات فدراسیون روسیه را به خود اختصاص داده‌اند و اصلی‌ترین بازارهای هدف صادراتی این کشور بوده‌اند.

ارزش اقلام عمده صادراتی فدراسیون روسیه بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ به کشورهای هدف را می‌توان در جدول شماره ۱ مشاهده نمود:

<sup>۱</sup> www.worldometers.info

<sup>۲</sup> International Trade Centre



جدول ۱- عمده اقلام صادراتی روسیه به کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام صادراتی                                                                                                                                                            | ۲۰۲۱   | ۲۰۲۲   | ۲۰۲۳   | ۲۰۲۴   |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|
| ۱    | ۲۷      | سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر از آن‌ها، مواد قیری، موم‌های معدنی                                                                                | ۲۱۲.۴۲ | ۳۸۲.۸۶ | ۲۶۰.۴۹ | ۲۵۰.۳۷ |
| ۲    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد، زیورآلات بدلی، سکه | ۳۱.۵۹  | ۲۵.۶۱  | ۲۵     | ۱۸.۷۱  |
| ۳    | ۳۱      | کودها                                                                                                                                                                    | ۱۲.۴۹  | ۲۰.۹۳  | ۱۵.۲۷  | ۱۳.۹۱  |
| ۴    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                         | ۲۸.۸۹  | ۲۳.۸۶  | ۱۶.۴۰  | ۱۲.۳۹  |
| ۵    | ۷۶      | آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم                                                                                                                                         | ۸.۶۷   | ۱۰.۲۴  | ۸.۵۲   | ۷.۵۸   |
| ۶    | ۱۰      | غلات                                                                                                                                                                     | ۹.۱۷   | ۱۰.۴۷  | ۱۴.۴۷  | ۶.۴۴   |
| ۷    | ۱۵      | چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی، فرآورده‌های حاصل از تفکیک آن‌ها، چربی‌های خوراکی آماده؛ موم‌های حیوانی یا نباتی                                                      | ۵.۳۵   | ۶.۱۱   | ۶.۱۶   | ۵.۹۰   |
| ۸    | ۲۶      | سنگ فلز، جوش و خاکستر                                                                                                                                                    | ۷.۴۳   | ۵.۳۸   | ۵.۲۸   | ۵.۸۸   |
| ۹    | ۴۴      | چوب و اشیای چوبی؛ زغال چوب                                                                                                                                               | ۱۱.۷۵  | ۹.۵۸   | ۶.۳۱   | ۵.۷۴   |
| ۱۰   | ۳       | ماهی‌ها و قشرداران، صدفداران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات                                                                                                               | ۵.۸۵   | ۸      | ۶.۳۳   | ۵.۶۱   |

منبع: Trademap.org

مرور اقلام صادراتی فدراسیون روسیه در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای محصولات معدنی؛ مروارید، محصولات صنایع شیمیایی، فلزات معمولی، محصولات نباتی، چربی‌ها و روغن‌های حیوانی، چوب و اشیای چوبی، حیوانات زنده، محصولات حیوانی بازار کشورهای چین، هند، ترکیه، قزاقستان، ازبکستان، برزیل، ارمنستان، کره جنوبی، هنگ کنگ و ژاپن بوده است.

تأمین محصولات معدنی به عنوان یکی از ارکان اصلی صادرات روسیه، بر نقش مهم این کشور در تأمین مواد اولیه صنایع مختلف در سطح بین‌المللی تأکید دارد. صادرات محصولات کشاورزی مانند محصولات نباتی و چربی‌ها و روغن‌ها نیز نشان‌دهنده توانایی روسیه در تولید و عرضه این محصولات به بازارهای جهانی است. همچنین، صادرات محصولات حیوانی و حیوانات زنده، بر پتانسیل روسیه در بخش دامپروری و تولید محصولات دامی دلالت دارد.



به طور کلی، تنوع اقلام صادراتی روسیه و تمرکز بر بازارهای آسیایی و آمریکای لاتین، نشان‌دهنده تلاش این کشور برای توسعه و تنوع‌بخشی به روابط تجاری خود و کاهش وابستگی به بازارهای سنتی تر است. این استراتژی به روسیه این امکان را می‌دهد تا در برابر نوسانات اقتصادی و سیاسی بین‌المللی مقاومت بیشتری از خود نشان داده و جایگاه خود را به عنوان یک بازیگر مهم در عرصه تجارت جهانی تثبیت نماید.

ارزش اقلام عمده وارداتی کشور روسیه نیز بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ از سایر کشورها را می‌توان در قالب جدول ۲ مشاهده نمود:

جدول ۲- عمده اقلام وارداتی روسیه از کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام وارداتی                                                                                                                  | ۲۰۲۱  | ۲۰۲۲  | ۲۰۲۳  | ۲۰۲۴  |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| ۱    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آبگرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها                                        | ۵۴.۳۸ | ۳۵.۱۷ | ۳۹.۹۰ | ۳۶.۹۹ |
| ۲    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و ...                                                                  | ۲۶.۷۹ | ۱۴.۶۲ | ۲۸.۳۹ | ۲۹.۲۶ |
| ۳    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی ...                              | ۳۶.۸۴ | ۲۲.۹۰ | ۲۵.۶۶ | ۲۰.۵۴ |
| ۴    | ۳۰      | محصولات دارویی                                                                                                                 | ۱۳.۷۸ | ۱۳.۸۴ | ۱۲.۳۴ | ۱۲.۳۸ |
| ۵    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد                                                                                    | ۱۲.۶۲ | ۸.۸۶  | ۸.۳۲  | ۷.۵۴  |
| ۶    | ۹۰      | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت‌سنجی؛ آلات و دستگاه‌های طبی-جراحی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها | ۸.۶۸  | ۶.۷۲  | ۷.۰۴  | ۷.۰۲  |
| ۷    | ۲۹      | محصولات شیمیایی آلی                                                                                                            | ۵.۸۵  | ۵.۵۸  | ۵.۰۶  | ۵.۱۱  |
| ۸    | ۲۸      | محصولات شیمیایی غیر آلی؛ ترکیبات آلی یا غیر آلی فلزات گران‌بها و ...                                                           | ۳.۱۰  | ۳.۵۵  | ۳.۹۳  | ۴.۶۶  |
| ۹    | ۸       | میوه‌های خوراکی؛ پوست مرکب‌باف یا پوست خربزه و همانند                                                                          | ۵.۴۴  | ۴.۷۷  | ۴.۶۵  | ۴.۱۱  |
| ۱۰   | ۶۱      | لباس و متفرعات لباس، کشباف یا قلاب‌باف                                                                                         | ۴.۰۱  | ۳.۲۷  | ۴.۱۷  | ۳.۹۹  |

منبع: Trademap.org



ارزش واردات فدراسیون روسیه در سال ۲۰۲۴، معادل ۲۰۴ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۹ درصدی از واردات جهانی و رتبه ۳۱ مجموعه کشورهای واردکننده را به خود اختصاص داده است. واردات روسیه در سال‌های اخیر، روند نزولی را طی می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش واردات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد کاهش ۱ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش واردات روسیه کاهش ۳ درصدی را تجربه کرده است.

چین با ارزش ۱۱۵ میلیارد دلار، قزاقستان با ۹ میلیارد دلار، ترکیه با ۸ میلیارد دلار، آلمان با ۸ میلیارد دلار و هند با ۴ میلیارد دلار، مهمترین مبادی وارداتی روسیه در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً ۷۲ درصد ارزش واردات فدراسیون روسیه را به خود اختصاص داده‌اند و اصلی‌ترین تأمین‌کنندگان خارجی کالاها و خدمات مورد تقاضای این کشور بوده‌اند.

مرور ارقام وارداتی فدراسیون روسیه در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای داخلی برای ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، ادوات برقی، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آنها، محصولات صنایع شیمیایی، مواد پلاستیکی، آلات و دستگاه‌های اپتیک، محصولات نباتی و مواد نساجی از کشورهای چین، قزاقستان، ترکیه، آلمان، هند، ایتالیا، کره جنوبی، ازبکستان، ارمنستان و لهستان بوده است.

حجم قابل توجهی از واردات روسیه به ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی و ادوات برقی اختصاص یافته است. این امر بیانگر نیاز روسیه به نوسازی و توسعه زیرساخت‌های صنعتی و تولیدی خود است. واردات وسایل نقلیه زمینی، هوایی و آبی، به همراه تجهیزات ترابری مربوط به آنها، نیز نشان‌دهنده تلاش روسیه برای ارتقاء سیستم حمل‌ونقل و لجستیک داخلی است. در کنار این موارد، واردات محصولات صنایع شیمیایی و مواد پلاستیکی نیز در حجم بالایی صورت گرفته است. این امر می‌تواند ناشی از نیاز صنایع مختلف روسیه، از جمله صنایع تولیدی، کشاورزی و ساختمانی به این مواد اولیه باشد. همچنین، واردات آلات و دستگاه‌های اپتیک، نمایانگر توجه روسیه به توسعه فناوری‌های نوین و صنایع دانش‌بنیان است. در زمینه مواد غذایی و کشاورزی، واردات محصولات نباتی و مواد نساجی نیز قابل توجه است. این امر می‌تواند نشان‌دهنده وابستگی روسیه به واردات برخی از محصولات کشاورزی و نساجی خاص برای تأمین نیازهای داخلی باشد.

نکته قابل توجه در این میان، تنوع جغرافیایی کشورهای تأمین‌کننده این اقلام است. چین، قزاقستان، ترکیه، آلمان، هند، ایتالیا، کره جنوبی، ازبکستان، ارمنستان و لهستان، همگی به عنوان شرکای تجاری مهم روسیه در تأمین این اقلام کلیدی نقش ایفا می‌کنند. این تنوع جغرافیایی می‌تواند نشان‌دهنده تلاش روسیه برای کاهش وابستگی به یک کشور خاص و تنوع‌بخشیدن به منابع تأمین خود برای مدیریت ریسک‌های احتمالی باشد.





نگاهی به مجموعه عملکرد صادراتی و وارداتی فدراسیون روسیه در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تراز تجاری این کشور مثبت و بیش از ۱۸۱.۷۴ میلیارد دلار است. این امر نشان‌دهنده برتری عملکرد صادراتی این کشور نسبت به واردات آن در این بازه زمانی بوده و می‌تواند به دلیل افزایش قیمت جهانی کالاهای صادراتی روسیه و کاهش واردات به دلیل تحریم‌های اقتصادی باشد.

## ▪ ارمنستان

ارمنستان، با مساحت ۲۹,۷۴۳ کیلومترمربع در منطقه جنوب غربی قفقاز و در مسیر جاده کهن ابریشم قرار گرفته است. ارمنستان، به‌طور مستقیم به دریا دسترسی ندارد و از مجموع مرز زمینی آن، ۳۱۱ کیلومتر در غرب با ترکیه، ۲۱۹ کیلومتر در شمال با گرجستان، ۹۹۶ کیلومتر با جمهوری آذربایجان در شرق (۲۲۱ کیلومتر آن با نخجوان در جنوب غربی)، و ۴۴ کیلومتر با ایران در جنوب قرار دارد. مطابق آخرین سرشماری در سال ۲۰۱۸، جمعیت ارمنستان ۳,۰۴۵,۱۹۱ نفر است که از این لحاظ در رتبه ۱۳۷ جهان قرار دارد. تراکم جمعیت آن، ۱۰۸ نفر در هر کیلومترمربع است. ۶۴ درصد از مردم ارمنستان شهرنشین هستند. ۹۸ درصد مردم ارمنی، ۲ درصد کرد ایزدی، روس و از اقوام دیگر هستند. پایتخت ارمنستان، شهر ایروان است که بیش از یک سوم کل جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد و حدود یک میلیون نفر در آنجا ساکن هستند. ارمنستان از لحاظ تقسیمات کشوری به ۱۱ استان تقسیم شده است. خاک و آب و هوای ارمنستان برای کاشت و برداشت محصولات کشاورزی بسیار مناسب است و به همین جهت نیز محصولات کشاورزی، میوه‌جات و صیفی‌جات ارگانیک آن اغلب به کشورهای اروپایی و آمریکای صادر می‌گردد. ذخایر طلا، نقره، مس، مولیبدن، روی، آهن، سرب، بوکسیت، بازالت، خاک‌رس، سنگ آهن و سنگ‌های نیمه‌قیمتی و تزئینی، مهمترین ذخایر معدنی ارمنستان هستند. قبل از استقلال ارمنستان (سال ۱۹۹۰ میلادی)، اقتصاد این کشور صنعت‌محور بوده است. صنایع فعال این منطقه را در سال‌های پیش از استقلال، تولید مواد شیمیایی، تولید ماشین‌آلات صنعتی، فرآوری مواد غذایی، نساجی، تولید رزین و الکترونیک تشکیل داده‌اند. اقتصاد ارمنستان در دوران پس از استقلال جمهوری ارمنستان از شوروی، از اساس تغییر کرده و در این دوره جدید، بخش‌هایی همچون ساختمان‌سازی و خدمات جای کشاورزی و صنعت را به‌عنوان بخش‌های اصلی رشد اقتصادی به خود اختصاص داده‌اند.

ارزش صادرات ارمنستان در سال ۲۰۲۴، معادل ۱۳ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۱ درصدی از صادرات جهانی و رتبه ۸۹ مجموعه کشورهای صادرکننده را به خود اختصاص داده است. صادرات ارمنستان در سال‌های اخیر، روندی باثبات و افزایشی را دنبال می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش صادرات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۵۴ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش صادرات ارمنستان افزایش ۵۶ درصدی را تجربه کرده است.



امارات متحده عربی با ارزش ۵ میلیارد دلار، فدراسیون روسیه با ۳ میلیارد دلار، هنگ کنگ با ۱.۷۶ میلیارد دلار، چین با ۱ میلیارد دلار و عراق با ۲۴۶ میلیون دلار، مهمترین مقاصد صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، ۸۷ درصد ارزش صادرات ارمنستان را به خود اختصاص داده‌اند و اصلی‌ترین بازارهای هدف صادراتی این کشور بوده‌اند.

ارزش اقلام عمده صادراتی ارمنستان بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ به کشورهای هدف را می‌توان در جدول شماره ۳ ملاحظه نمود:

جدول ۳- عمده اقلام صادراتی ارمنستان به کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام صادراتی                                                                                                                                                            | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه | ۰.۳۳ | ۰.۹۹ | ۳.۲۱ | ۸    |
| ۲    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها           | ۰.۰۲ | ۰.۵۱ | ۰.۹۹ | ۱.۰۷ |
| ۳    | ۲۶      | سنگ فلز، جوش و خاکستر                                                                                                                                                    | ۰.۹۲ | ۰.۹۲ | ۰.۸۰ | ۰.۹۲ |
| ۴    | ۲۴      | توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده                                                                                                                           | ۰.۲۵ | ۰.۳۴ | ۰.۳۸ | ۰.۴۴ |
| ۵    | ۲۲      | نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی و سرکه                                                                                                                                        | ۰.۲۹ | ۰.۳۶ | ۰.۳۸ | ۰.۳۹ |
| ۶    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آبگرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ و قطعات آنها                                                                                        | ۰.۰۳ | ۰.۱۹ | ۰.۳۰ | ۰.۲۳ |
| ۷    | ۶۲      | لباس و متفرعات لباس، غیر کشیاف یا غیر قلاب‌باف                                                                                                                           | ۰.۱۳ | ۰.۱۴ | ۰.۲۳ | ۰.۲۲ |
| ۸    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                         | ۰.۲۰ | ۰.۲۶ | ۰.۲۹ | ۰.۲۱ |
| ۹    | ۹۰      | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت‌سنجی؛ آلات و دستگاه‌های طبی - جراحی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                         | ۰.۰۲ | ۰.۱۱ | ۰.۱۲ | ۰.۱۴ |
| ۱۰   | ۶۱      | لباس و متفرعات لباس، کشیاف یا قلاب‌باف                                                                                                                                   | ۰.۰۵ | ۰.۰۵ | ۰.۰۹ | ۰.۱۰ |

منبع: Trademap.org



مرور اقلام صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای محصولات معدنی، مروارید طبیعی یا پرورده، ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، ادوات برقی، صنایع غذایی، مواد نساجی و مصنوعات از این مواد، فلزات معمولی، آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینمای بازار کشورهای امارات متحده عربی، فدراسیون روسیه، هنگ‌کنگ، چین، عراق، گرجستان، هلند، بلژیک، بلاروس، سوئیس و ایران بوده است.

این تنوع در سبد صادراتی، نشان‌دهنده تلاش ارمنستان برای کاهش وابستگی به یک یا چند محصول خاص و در نتیجه، افزایش تاب‌آوری اقتصادی در برابر نوسانات بازار جهانی است. صادرات محصولات معدنی، به عنوان یک منبع ارزشمند درآمد، نقش مهمی در اقتصاد این کشور ایفا می‌کند. همزمان، توجه به صنایع غذایی و مواد نساجی نیز حاکی از رویکردی است که به دنبال بهره‌برداری از ظرفیت‌های داخلی و ایجاد ارزش افزوده در تولیدات ملی است. صادرات ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، ادوات برقی و آلات دقیق اپتیک، عکاسی و سینما نیز نشان‌دهنده وجود ظرفیت‌های تولیدی و تخصصی در این زمینه‌ها در ارمنستان است. این امر می‌تواند به توسعه صنایع دانش‌بنیان و جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های با فناوری بالا کمک شایانی نماید. در مجموع، ترکیب اقلام صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۲۴، گویای یک استراتژی اقتصادی است که بر تنوع، ایجاد ارزش افزوده و پاسخگویی به نیازهای گوناگون بازارهای هدف استوار است. تداوم این رویکرد می‌تواند به تقویت اقتصاد ارمنستان و افزایش نقش این کشور در تجارت منطقه‌ای و بین‌المللی کمک نماید. ارزش اقلام عمده وارداتی کشور ارمنستان نیز بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ از سایر کشورها را می‌توان در قالب جدول ۴ مشاهده نمود:



جدول ۴- عمده اقلام وارداتی ارمنستان از کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام واردتی                                                                                                                                                             | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه | ۰.۲۴ | ۰.۶۹ | ۲.۳۰ | ۷.۳۶ |
| ۲    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها          | ۰.۳۸ | ۰.۸۶ | ۱.۴۱ | ۱.۵۹ |
| ۳    | ۲۷      | ساخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی                                                                                   | ۰.۹۰ | ۱.۱۶ | ۱.۰۵ | ۱.۰۷ |
| ۴    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آبگرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آن‌ها                                                                                 | ۰.۵۱ | ۰.۸۵ | ۱.۰۳ | ۱.۰۵ |
| ۵    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و اجزاء و قطعات و متفرعات آن‌ها                                                                                  | ۰.۲۳ | ۰.۸۲ | ۱.۵۰ | ۰.۶۲ |
| ۶    | ۹۰      | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت‌سنجی؛ آلات و دستگاه‌های طبی - جراحی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آن‌ها                                        | ۰.۱۱ | ۰.۱۸ | ۰.۲۴ | ۰.۲۷ |
| ۷    | ۳۰      | محصولات دارویی                                                                                                                                                           | ۰.۱۸ | ۰.۲۱ | ۰.۲۲ | ۰.۲۴ |
| ۸    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                              | ۰.۱۶ | ۰.۲۳ | ۰.۲۴ | ۰.۲۴ |
| ۹    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                         | ۰.۱۲ | ۰.۲۰ | ۰.۲۱ | ۰.۲۳ |
| ۱۰   | ۶۲      | لباس و متفرعات لباس، غیر کشاف یا غیرقلاب‌باف                                                                                                                             | ۰.۰۸ | ۰.۱۰ | ۰.۱۹ | ۰.۱۹ |

منبع: Trademap.org

ارزش واردات ارمنستان در سال ۲۰۲۴، حدود ۱۷ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۱ درصدی از واردات جهانی و رتبه ۹۲ مجموعه کشورهای واردکننده را به خود اختصاص داده است. واردات ارمنستان در سال‌های اخیر، روند صعودی را طی می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش واردات این کشور در



بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش چشمگیر ۴۱ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش واردات ارمنستان افزایش ۴۰ درصدی را تجربه کرده است.

فدراسیون روسیه با ارزش ۹ میلیارد دلار، چین با ۱.۶ میلیارد دلار، ویتنام با ۸۸۱ میلیون دلار، جمهوری اسلامی ایران با ۶۲۸ میلیون دلار و آلمان با ۳۷۳ میلیون دلار، تأمین کنندگان اصلی کالاهای مورد نیاز ارمنستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً ۷۶ درصد ارزش واردات ارمنستان را به خود اختصاص داده‌اند.

بررسی اقلام وارداتی نشان می‌دهد که ارمنستان عمدتاً بر تأمین نیازهای داخلی از طریق واردات کالاهای اساسی و صنعتی تمرکز داشته است. مروارید طبیعی و سنگ‌های گرانها در صدر فهرست واردات قرار دارند که احتمالاً نشان‌دهنده رونق صنایع جواهرسازی و صنایع دستی این کشور است. علاوه بر این، واردات ماشین‌آلات، وسایل مکانیکی، ادوات برقی، محصولات معدنی و صنایع شیمیایی بیانگر تلاش ارمنستان برای مدرن‌سازی صنایع و زیرساخت‌های خود است. نیاز به وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری حاکی از اهمیت توسعه سیستم حمل و نقل و لجستیک در این کشور است. همچنین، واردات آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینما نشان می‌دهد که ارمنستان به دنبال ارتقای سطح فناوری و نوآوری در زمینه‌های مختلف است. در نهایت، واردات مواد پلاستیکی، فلزات معمولی و مواد نساجی نیز بر تأمین نیازهای تولیدی و مصرفی داخلی تأکید دارد. در مجموع، تحلیل واردات ارمنستان در سال ۲۰۲۴ نشان‌دهنده تمرکز این کشور بر تأمین نیازهای اساسی و صنعتی، توسعه زیرساخت‌ها و تنوع بخشیدن به شرکای تجاری خود است.

## ▪ بلاروس

بلاروس، با جمعیت ۸,۹۹۷,۶۰۳ نفری و مساحت ۲۰۷,۶۰۰ کیلومترمربع با کشورهای روسیه، اوکراین، لهستان، لیتوانی و لتونی هم‌مرز است. این جمهوری به‌طور رسمی در ۲۷ اوت ۱۹۹۰، حاکمیت خود را علنی و در پی فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، استقلال خود را به عنوان جمهوری بلاروس در ۲۵ اوت ۱۹۹۱ اعلام کرد. پایتخت این کشور مینسک است و به شش استان برست، ویتبسک، گومل، گروندو، موگلیو و مینسک تقسیم می‌شود. مینسک، از نظر اقتصادی توسعه یافته‌ترین بخش بلاروس با جمعیت ۲ میلیون نفری می‌باشد و از سال ۲۰۲۰ جمعیت این شهر به‌طور مداوم در حال افزایش است. بلاروس آب و هوای خنکی دارد که این آب و هوا منشأ گرفته از اقیانوس اطلس است. زبان‌های رایج این کشور، بلاروس و روسی و واحد پول آن روبل بلاروس است. نظام اقتصادی بلاروس تا حد زیادی تحت کنترل دولت قرار دارد و از زمان اتحاد شوروی تاکنون چنین بوده است. متالورژی، مهندسی مکانیک، از جمله تراکتور و کشاورزی، اتومبیل، ساخت دستگاه و صنعت ابزار، ابزار ساخت، رادیو، الکترونیکی، اپتیک مکانیکی صنعت؛ و فلزکاری، شیمیایی و پتروشیمی، صنعت نور، صنایع غذایی، صنایع اصلی این کشور را تشکیل می‌دهند.



ارزش اقلام عمده صادراتی بلاروس بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ به کشورهای هدف را می‌توان در جدول شماره ۵ ملاحظه نمود.

جدول ۵- عمده اقلام صادراتی بلاروس به کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام صادراتی                                                                                                                                                                                                                 | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۳۱      | کودها                                                                                                                                                                                                                         | -    | ۲.۳۰ | ۲.۰۵ | ۱.۱۵ |
| ۲    | ۴۴      | چوب و اشیای چوبی؛ زغال چوب                                                                                                                                                                                                    | ۲.۳۲ | ۱.۱۸ | ۰.۶۲ | ۰.۷۴ |
| ۳    | ۱۵      | چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی؛ فرآورده‌های حاصل از تفکیک آن‌ها؛ چربی‌های خوراکی آماده؛ موم‌های حیوانی یا نباتی                                                                                                           | ۰.۵۲ | ۰.۶۲ | ۰.۵۵ | ۰.۵۶ |
| ۴    | ۰۲      | گوشت و احشای خوراکی                                                                                                                                                                                                           | ۰.۹۶ | ۰.۵۷ | ۰.۵۴ | ۰.۵۲ |
| ۵    | ۰۴      | شیر و محصولات لبنی؛ تخم پرندگان؛ عسل طبیعی؛ محصولات خوراکی که منشا حیوانی دارند و در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد.                                                                                   | ۲.۷۱ | ۰.۴۴ | ۰.۳۹ | ۰.۴۰ |
| ۶    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و اجزاء و قطعات و متفرعات آن‌ها                                                                                                                                       | ۰.۹۰ | ۰.۵۰ | ۰.۲۱ | ۰.۳۳ |
| ۷    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آن‌ها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، تصویر، تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها                                                                                         | ۱.۴۱ | ۰.۲۹ | ۰.۲۳ | ۰.۲۳ |
| ۸    | ۹۴      | مبل؛ مبل‌های طبی - جراحی؛ اسباب تخت‌خواب و همانند؛ چراغ و وسایل روشنایی که در جای دیگر گفته نشده یا مشمول شماره‌های دیگر نباشند؛ چراغ‌های تبلیغاتی علائم نورانی، تابلوهای نورانی راهنما و اشیای همانند؛ ساختمان‌های پیش‌ساخته | ۱.۰۴ | ۰.۴۱ | ۰.۲۷ | ۰.۲۲ |
| ۹    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                                                                                   | ۱    | ۰.۲۵ | ۰.۲۳ | ۰.۲۱ |
| ۱۰   | ۸۴      | رآکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات                                                                                                                                           | ۱.۸۴ | ۰.۲۸ | ۰.۲۴ | ۰.۱۹ |

منبع: Trademap.org



ارزش صادرات بلاروس در سال ۲۰۲۴، معادل ۶.۶ میلیارد دلار بوده که سهم ناچیزی از صادرات جهانی و رتبه ۱۱۶ مجموعه کشورهای صادرکننده را به خود اختصاص داده است. صادرات بلاروس در سال‌های اخیر، روند ثابت کاهشی را دنبال می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش صادرات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد کاهش ۱۹ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش صادرات بلاروس کاهش ۱۰ درصدی را تجربه کرده است.

چین با ارزش ۱.۸ میلیارد دلار، ازبکستان با ۷۶۶ میلیون دلار، قزاقستان با ۷۴۵ میلیون دلار، لهستان با ۵۱۰ میلیون دلار و آذربایجان با ۴۵۷ میلیون دلار، مهمترین مقاصد صادراتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، بیش از ۶۴ درصد ارزش صادرات بلاروس را به خود اختصاص داده‌اند و اصلی‌ترین بازارهای هدف صادراتی این کشور بوده‌اند.

مرور اقلام صادراتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای محصولات صنایع شیمیایی، چوب و اشیای چوبی، چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی، حیوانات زنده و محصولات حیوانی، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آن‌ها، مواد پلاستیکی و کالاهای و مصنوعات گوناگون بازار کشورهای چین، ازبکستان، قزاقستان، لهستان، آذربایجان، ترکیه، لیتوانی، نروژ، آلمان و لتونی بوده است.

صنایع شیمیایی بلاروس، به عنوان یکی از ارکان اصلی صادرات این کشور، نقش بسزایی در تأمین تقاضای رو به رشد کشورهای مختلف داشته است. تولید و صادرات مواد شیمیایی متنوع، نشان‌دهنده ظرفیت بالای این کشور در تولید محصولات با ارزش افزوده بالا است. علاوه بر صنایع شیمیایی، بلاروس در زمینه تولید و صادرات محصولات چوبی نیز عملکرد قابل توجهی داشته است. وفور منابع چوبی در این کشور، فرصتی را فراهم آورده تا با تولید و عرضه محصولات متنوع چوبی، نیاز بازارهایی همچون چین و کشورهای اروپایی را تأمین نماید. همچنین، صادرات چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی، یکی دیگر از اقلام مهم صادراتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ بوده است. این محصولات، به دلیل اهمیت آن‌ها در صنایع غذایی و دارویی، همواره از تقاضای بالایی در بازارهای جهانی برخوردار بوده‌اند. در کنار محصولات فوق، بلاروس در زمینه صادرات حیوانات زنده و محصولات حیوانی نیز فعال بوده است. این بخش از صادرات، با توجه به کیفیت بالای محصولات دامی بلاروس، توانسته است جایگاه مناسبی در بازارهای هدف به دست آورد. ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آن‌ها، از دیگر اقلام صادراتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این محصولات، نشان‌دهنده پیشرفت‌های این کشور در زمینه تولید صنعتی و توانایی رقابت با سایر کشورهای تولیدکننده در این حوزه است. در نهایت، صادرات مواد پلاستیکی و کالاهای و مصنوعات گوناگون نیز بخش دیگری از سبد صادراتی بلاروس را تشکیل داده است. این تنوع در اقلام



صادراتی، نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری اقتصاد بلاروس و توانایی تولیدات آن در پاسخگویی به نیازهای متنوع بازارهای هدف است.

ارزش اقلام عمده وارداتی کشور بلاروس نیز بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ از سایر کشورها را می‌توان در قالب جدول ۶ مشاهده نمود:

جدول ۶- عمده اقلام وارداتی بلاروس از کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام وارداتی                                                                                                                                                  | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                         | ۱۸۰  | ۲۰۳۲ | ۵    | ۴۰۴۲ |
| ۲    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب‌گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها                                                                       | ۳۰۴۱ | ۱۰۴۵ | ۲۰۳۵ | ۲۰۴۱ |
| ۳    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها | ۲۰۹۴ | ۱۰۱۳ | ۱۰۹۸ | ۱۰۳۹ |
| ۴    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                    | ۱۰۵۹ | ۰۰۷۰ | ۰۰۷۹ | ۰۰۷۳ |
| ۵    | ۳۰      | محصولات دارویی                                                                                                                                                 | ۰۰۹۸ | ۰۰۶۱ | ۰۰۶۳ | ۰۰۷۱ |
| ۶    | ۹۰      | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت‌سنجی؛ آلات و دستگاه‌های طبی - جراحی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                               | ۰۰۶۹ | ۰۰۳۷ | ۰۰۴۵ | ۰۰۵۴ |
| ۷    | ۶۰      | پارچه‌های کشاف یا قلاب باف                                                                                                                                     | ۰۰۲۲ | ۰۰۳۴ | ۰۰۴۳ | ۰۰۳۴ |
| ۸    | ۳۲      | عصاره‌های دباغی یا رنگرزی؛ تانرها و مشتقات آنها؛ مواد رنگی، پیگمان‌ها و سایر مواد رنگ‌کننده؛ رنگ‌ها و ورنی‌ها؛ بتانه‌ها؛ مرکب‌ها                               | ۰۰۰۸ | ۰۰۲۶ | ۰۰۳۵ | ۰۰۳۲ |
| ۹    | ۳۸      | محصولات گوناگون صنایع شیمیایی                                                                                                                                  | ۰۰۴۵ | ۰۰۲۵ | ۰۰۲۷ | ۰۰۲۹ |
| ۱۰   | ۷۳      | مصنوعات از چدن، آهن یا فولاد                                                                                                                                   | ۱۰۰۵ | ۰۰۲۱ | ۰۰۲۵ | ۰۰۲۷ |

منبع: Trademap.org



ارزش واردات بلاروس در سال ۲۰۲۴، حدود ۱۶.۷ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۱ درصدی از واردات جهانی و رتبه ۹۳ مجموعه کشورهای واردکننده را به خود اختصاص داده است. واردات بلاروس در سال‌های اخیر، روند متناقضی را طی می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش واردات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۶ درصدی بوده است. درحالی‌که در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش واردات بلاروس کاهش ۳ درصدی را تجربه کرده است.

چین با ارزش ۶.۵۹ میلیارد دلار، لهستان با ۲.۳۶ میلیارد دلار، آلمان با ۱.۶۳ میلیارد دلار، ترکیه با ۱.۶۱ میلیارد دلار و لتونی با ۱.۱۴ میلیارد دلار، تأمین‌کنندگان اصلی کالاهای موردنیاز بلاروس در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، ۷۹ درصد ارزش واردات بلاروس را به خود اختصاص داده‌اند.

تحلیل اقلام وارداتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای داخلی برای وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آنها، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ ادوات برقی، مواد پلاستیکی و اشیای ساخته‌شده از این مواد، محصولات صنایع شیمیایی، آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینما، مواد نساجی، فلزات معمولی و مصنوعات آنها از کشورهای چین، لهستان، آلمان، ترکیه، لتونی، ایتالیا، ازبکستان، استونی، هلند و جمهوری چک بوده است.

بررسی دقیق‌تر سبد وارداتی بلاروس نشان می‌دهد که وسایل نقلیه زمینی، هوایی و دریایی به همراه تجهیزات جانبی آنها در صدر فهرست قرار دارند. این امر حاکی از تلاش بلاروس برای نوسازی ناوگان حمل و نقل و تقویت قابلیت‌های لجستیکی خود می‌باشد. علاوه بر این، واردات ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، مواد پلاستیکی و اشیای ساخته‌شده از این مواد، بیانگر تمایل به توسعه صنایع تولیدی و تأمین مواد اولیه مورد نیاز برای تولید محصولات متنوع است. همچنین، واردات محصولات صنایع شیمیایی، آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینما نشان‌دهنده توجه به صنایع پیشرفته و دانش‌بنیان است. این اقلام نقش مهمی در ارتقاء کیفیت محصولات، توسعه فناوری‌های نوین و افزایش رقابت‌پذیری صنایع بلاروس در بازارهای جهانی ایفا می‌کنند. واردات مواد نساجی، فلزات معمولی و مصنوعات آنها نیز نمایانگر نیاز به تأمین مواد اولیه برای صنایع نساجی، فلزی و ساختمانی است. نکته قابل توجه، تنوع مبادی وارداتی بلاروس است. کشورهای چین، لهستان، آلمان، ترکیه، لتونی، ایتالیا، ازبکستان، استونی، هلند و جمهوری چک به عنوان تأمین‌کنندگان اصلی بلاروس شناخته می‌شوند. این تنوع در منابع وارداتی نشان‌دهنده رویکردی هوشمندانه در راستای کاهش وابستگی به یک یا چند کشور خاص و ایجاد تعادل در روابط تجاری بین‌المللی است.

در مجموع، الگوی وارداتی بلاروس در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که این کشور با هدف تأمین نیازهای داخلی، توسعه صنایع، ارتقاء زیرساخت‌ها و تقویت رقابت‌پذیری در بازارهای جهانی، به طور فعال در بازارهای



بین‌المللی حضور دارد و از فرصت‌های تجاری گوناگون بهره می‌برد. این رویکرد استراتژیک، نقش مهمی در توسعه اقتصادی و بهبود سطح زندگی شهروندان بلاروس ایفا می‌کند.

## ■ قزاقستان

قزاقستان، بزرگترین کشور محصور در خشکی جهان با جمعیت ۲۰,۸۴۳,۷۵۴ نفر و مساحت ۲,۷۴۵,۰۰۰ کیلومترمربع است که آن را در رتبه نهمین کشور بزرگ دنیا قرار می‌دهد. مساحت این کشور برابر مساحت کل هفت کشور اصلی اروپا یعنی فرانسه، اسپانیا، سوئد، فنلاند، آلمان، ایتالیا، و بریتانیا می‌باشد. قزاقستان در تاریخ ۱۶ دسامبر ۱۹۹۱ میلادی اعلام استقلال کرد. قزاقستان از سمت شمال و غرب با فدراسیون روسیه، از سمت شرق با چین و از جنوب با کشورهای قرقیزستان، ازبکستان و ترکمنستان دارای مرز مشترک است. این کشور دارای ۱۷ استان و دو شهر کلیدی و مهم می‌باشد که عبارتند از نور سلطان و آلماتی. پایتخت قزاقستان، آستانه است. این شهر که تقریباً در مرکز قزاقستان قرار دارد، شهری است که برای پایتخت بودن ساخته شد و یکی از مدرن‌ترین پایتخت‌های جهان محسوب می‌شود. زبان قزاقی، زبان رسمی کشور قزاقستان است. همچنین، زبان روسی به عنوان زبان مشترک برای ارتباطات بین افراد مختلف جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد. واحد پول کشور قزاقستان تنگه نام دارد. بیش از پنج هزار حوزه ذخایر منابع معدنی در کشور وجود دارد که ارزش آن برابر ده‌ها تریلیون دلار تخمین زده می‌شود. قزاقستان از نظر منابع عظیم فلزات روی، تنگستن و باریت در رتبه اول، از نظر نقره، سرب و کرومیت در جایگاه دوم، از نظر مس و فلوریت در جایگاه سوم، از نظر مولیبدن در جایگاه چهارم و از نظر طلا در جایگاه ششم رتبه‌بندی جهانی کشورها قرار دارد. قزاقستان همچنین دارای منابع سرشار نفت و گاز و دارای جایگاه نهمین کشور با بیشترین منابع نفتی اثبات شده در دنیا است که بیشتر این منابع در قسمت غربی کشور واقع شده‌اند. همچنین، از نظر منابع اورانیوم و زغال سنگ به ترتیب در رده‌های دوم و هشتم دنیا قرار دارد. قزاقستان در میان ده کشور برتر صادرکننده گندم و از جمله برترین کشورها در زمینه صادرات آرد گندم می‌باشد. نزدیک به هفتاد درصد زمین‌های زراعی شمال کشور زیر کشت گندم، غلات، جو و ارزن هستند. برنج، پنبه و تنباکو بیشتر در قسمت‌های جنوبی کشور کشت می‌شوند. قزاقستان همچنین به سبب باغ‌ها، تاکستان‌ها و خربزه‌هایش شهرت فراوان دارد. دامداری، یکی دیگر از حوزه‌های مهم کشاورزی در قزاقستان به شمار می‌آید. به منظور تنوع بخشیدن و شکوفایی هر چه بیشتر اقتصاد، برنامه تسریع در توسعه نوآوری‌های صنعتی با موفقیت در کشور به مرحله اجرا درآمده که در آن بر نوسازی زیرساخت‌های اقتصادی و گسترش و افتتاح پروژه‌های جدید اقتصادی در کشور تأکید شده است.

ارزش اقلام عمده صادراتی کشور قزاقستان بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ به سایر کشورها را می‌توان در قالب جدول شماره ۷ برشمرد:





جدول ۷- عمده اقلام صادراتی قزاقستان به کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام صادراتی                                                                                                                                                  | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها                                                                       | ۷.۲۰ | ۱.۵۶ | ۹.۶۳ | ۹.۵۴ |
| ۲    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                         | ۳.۲۵ | ۰.۷۱ | ۷.۷۶ | ۶.۴۳ |
| ۳    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها | ۴.۰۱ | ۰.۹۲ | ۵.۸۵ | ۵.۳۸ |
| ۴    | ۷۳      | مصنوعات از چدن، آهن یا فولاد                                                                                                                                   | ۱.۶۲ | ۱.۱۹ | ۲.۶۷ | ۲.۴۵ |
| ۵    | ۳۰      | کودها                                                                                                                                                          | ۱.۷۱ | ۱.۸۶ | ۱.۹۵ | ۲.۳۴ |
| ۶    | ۲۷      | ساخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی                                                                          | ۱.۵۰ | ۱.۶۵ | ۱.۸۱ | ۲.۲۵ |
| ۷    | ۳۹      | محصولات عکاسی و سینماتوگرافی                                                                                                                                   | ۱.۷۳ | ۲.۱۱ | ۲.۰۸ | ۲.۱۴ |
| ۸    | ۸۸      | وسایل نقلیه هوایی، فضایی و اجزاء و قطعات آنها                                                                                                                  | ۰.۵۰ | ۰.۰۲ | ۱.۱۵ | ۱.۸۵ |
| ۹    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                               | ۱.۷۶ | ۱.۶۰ | ۱.۷۴ | ۱.۸۴ |
| ۱۰   | ۹۰      | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت‌سنجی؛ آلات و دستگاه‌های طبی - جراحی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                               | ۱.۰۶ | ۰.۱۷ | ۱.۶۴ | ۱.۴۹ |

منبع: Trademap.org.

ارزش صادرات قزاقستان در سال ۲۰۲۴، معادل ۸۱ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۳ درصدی از صادرات جهانی و رتبه ۴۴ مجموعه کشورهای صادرکننده را به خود اختصاص داده است. قزاقستان در سال‌های اخیر، روندی باثبات را در صادرات دنبال نموده است. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش صادرات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۱۵ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، قزاقستان افزایش ۴ درصدی را تجربه کرده است.



ایتالیا با ارزش ۱۸.۷ میلیارد دلار، چین با ۱۴.۹ میلیارد دلار، فدراسیون روسیه با ۹.۵ میلیارد دلار، هلند با ۵.۳ میلیارد دلار و فرانسه با ۳.۷ میلیارد دلار، مهمترین مقاصد صادراتی قزاقستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور، ۶۴ درصد ارزش صادراتی قزاقستان را به خود اختصاص داده‌اند.

تحلیل آمارهای صادرات قزاقستان نشان می‌دهد که این کشور در سال ۲۰۲۴، تأمین‌کننده اصلی تقاضای ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آنها، فلزات معمولی، محصولات صنایع شیمیایی، محصولات معدنی، مواد پلاستیکی، آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینمای بازارهای ایتالیا، چین، فدراسیون روسیه، هلند، فرانسه، ترکیه، ازبکستان، رومانی، یونان و ایالات متحده آمریکا بوده است.

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های صادراتی قزاقستان، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی است. این امر بیانگر توانمندی‌های تولیدی و صنعتی این کشور در زمینه تولید و عرضه تجهیزات موردنیاز صنایع مختلف در سطح جهانی است. علاوه بر این، صادرات ادوات برقی نیز نقش مهمی در اقتصاد قزاقستان ایفا می‌کند. این موضوع نشان‌دهنده پیشرفت‌های قزاقستان در حوزه فناوری و تولید تجهیزات الکتریکی است که با استقبال بازارهای بین‌المللی روبرو شده است. حوزه دیگری که قزاقستان در آن عملکرد چشمگیری داشته، صادرات وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آنها است. این موضوع نشان‌دهنده توسعه صنعت حمل و نقل در قزاقستان و توانایی این کشور در تولید و عرضه وسایل نقلیه و تجهیزات مرتبط با آن به بازارهای جهانی است. همچنین، صادرات فلزات معمولی، محصولات صنایع شیمیایی، محصولات معدنی و مواد پلاستیکی نیز از جمله اقلام صادراتی مهم قزاقستان در سال ۲۰۲۴ بوده است. این امر نشان‌دهنده غنای منابع طبیعی این کشور و توانایی آن در تولید و فرآوری مواد اولیه موردنیاز صنایع مختلف در سراسر جهان است. در نهایت، صادرات آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی و سینمایی نیز بیانگر توسعه صنایع دانش‌بنیان و فناوری‌های نوین در قزاقستان است. این موضوع نشان می‌دهد که قزاقستان در حال تبدیل شدن به یک قطب منطقه‌ای در زمینه تولید و صادرات محصولات با فناوری بالا است.

ارزش اقلام عمده وارداتی کشور قزاقستان بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ از سایر کشورها را می‌توان در قالب موارد زیر برشمرد:



جدول ۸- عمده اقلام وارداتی قزاقستان از کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام وارداتی                                                                                                                                                            | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲  | ۲۰۲۳  | ۲۰۲۴  |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|-------|-------|-------|
| ۱    | ۲۷      | ساخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی                                                                                    | ۳۴۸۲ | ۵۱.۷۸ | ۴۶.۳۹ | ۴۹.۲۹ |
| ۲    | ۲۸      | محصولات شیمیایی غیرآلی؛ ترکیبات آلی یا غیرآلی فلزات گران‌بها، عناصر رادیو اکتیو، فلزات خاک‌های کم‌یاب و ایزوتوپ‌ها                                                       | ۲.۵۱ | ۳.۵۷  | ۴.۳۴  | ۵.۴۸  |
| ۳    | ۲۶      | سنگ فلز، جوش و خاکستر                                                                                                                                                    | ۴.۱۹ | ۴.۱۴  | ۴.۹۷  | ۴.۹۱  |
| ۴    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                         | ۴.۹۷ | ۴.۵۵  | ۴.۳۴  | ۴.۴۰  |
| ۵    | ۷۴      | مس و مصنوعات از مس                                                                                                                                                       | ۳.۳۹ | ۰.۰۴  | ۳.۲۲  | ۴.۲۰  |
| ۶    | ۸۴      | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب‌گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها                                                                                 | ۰.۶۰ | ۰.۹۰  | ۱.۷۹  | ۱.۸۰  |
| ۷    | ۱۰      | غلات                                                                                                                                                                     | ۱.۶۵ | ۲.۲۱  | ۲.۱۸  | ۱.۴۷  |
| ۸    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها           | ۰.۶۶ | ۰.۹۹  | ۱.۱۷  | ۱.۲۸  |
| ۹    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه | ۰.۸۵ | ۰.۷۸  | ۱.۱۱  | ۱.۰۷  |
| ۱۰   | ۸۸      | وسایل نقلیه هوایی، فضایی و اجزاء و قطعات آنها                                                                                                                            | ۰.۰۴ | ۰.۰۲  | ۰.۱۷  | ۰.۹۴  |

منبع: Trademap.org.

ارزش واردات قزاقستان در سال ۲۰۲۴، بیش از ۵۹ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۲ درصدی از واردات جهانی و رتبه ۵۳ مجموعه کشورهای واردکننده را به خود اختصاص داده است. واردات قزاقستان در سال‌های اخیر، روند متناقضی را طی می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش واردات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۱۴ درصدی بوده است. درحالی‌که در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش واردات قزاقستان کاهش ۲ درصدی را تجربه کرده است.



فدراسیون روسیه با ارزش ۱۸ میلیارد دلار، چین با ۱۵ میلیارد دلار، آلمان با ۲.۸ میلیارد دلار، ایالات متحده امریکا با ۲ میلیارد دلار و کره جنوبی با ۱.۹ میلیارد دلار، تأمین کنندگان اصلی کالاهای مورد نیاز قزاقستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، ۶۷ درصد ارزش واردات قزاقستان را به خود اختصاص داده‌اند. تحلیل اقلام وارداتی قزاقستان در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای داخلی برای محصولات معدنی، صنایع شیمیایی، فلزات معمولی، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، محصولات نباتی، مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آن‌ها از کشورهای فدراسیون روسیه، چین، آلمان، ایالات متحده امریکا، کره جنوبی، فرانسه، ترکیه، ازبکستان، ژاپن و ایتالیا بوده است. انتخاب این کشورها به عنوان شرکای تجاری، احتمالاً به دلیل کیفیت بالای محصولات، قیمت رقابتی و روابط دیپلماتیک مستحکم با قزاقستان است. محصولات معدنی و صنایع شیمیایی از جمله مهم‌ترین اقلام وارداتی هستند. این امر حاکی از آن است که قزاقستان یا فاقد منابع کافی برای تأمین این نیازها در داخل است و یا واردات این مواد از نظر اقتصادی مقرون به صرفه‌تر است. فلزات معمولی، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، و ادوات برقی نیز در زمره اقلام اصلی وارداتی قرار دارند. این موضوع نشان‌دهنده نیاز قزاقستان به فناوری و تجهیزات پیشرفته برای توسعه صنایع خود است. علاوه بر این، واردات محصولات نباتی، مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آن‌ها نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. این تنوع در اقلام وارداتی، گویای تلاش قزاقستان برای تأمین نیازهای گوناگون مصرف‌کنندگان داخلی و توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل خود است.

## ■ قرقیزستان

قرقیزستان با ۱۹۹,۹۵۱ کیلومتر مربع مساحت و جمعیت ۷,۲۹۵,۰۳۴ نفری در آسیای مرکزی قرار گرفته است. قرقیزستان، دارای ۷ استان شامل چوی، ایسیک کول، نارین، تالاس، باتکن، اوش، جلال‌آباد بوده و بیشکک پایتخت آن است. زبان مردم قرقیزستان، قرقیزی و روسی است و غالب آن‌ها مسلمان هستند. این کشور از نظر اقتصادی وابستگی زیادی به جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی به خصوص در زمینه بازارهای صادراتی، واردات نفت، گاز و کالاهای مصرفی دارد. اقتصاد این کشور به شدت به صادرات طلا و حواله‌های مهاجران قرقیزستانی شاغل در روسیه و قزاقستان وابسته است. پنبه، پشم و گوشت عمده محصولات کشاورزی هستند، اما فقط پنبه به هر مقدار صادر می‌شود.

ارزش صادرات قرقیزستان در سال ۲۰۲۴، معادل ۷ میلیارد دلار بوده که سهم ناچیزی از صادرات جهانی و رتبه ۱۱۲ مجموعه کشورهای صادرکننده را به خود اختصاص داده است. قرقیزستان در سال‌های اخیر، روندی



صعودی را در صادرات دنبال نموده است. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش صادرات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۴۰ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، قرقیزستان افزایش چشمگیر ۱۷۵ درصدی را تجربه کرده است. چین با ارزش ۲.۸ میلیارد دلار، سوئیس با ۱.۸ میلیارد دلار، بریتانیا با ۱.۲ میلیارد دلار، قزاقستان با ۴۵۵ میلیون دلار و ازبکستان با ۴۴۶ میلیون دلار، مهمترین مقاصد صادراتی قرقیزستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور، ۹۳ درصد ارزش صادراتی قرقیزستان را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۹- عمده اقلام صادراتی قرقیزستان به کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام صادراتی                                                                                                                                                            | ۲۰۲۱  | ۲۰۲۲  | ۲۰۲۳  | ۲۰۲۴ |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|------|
| ۱    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه | -     | ۰.۰۱  | ۱.۲۸  | ۵.۸۸ |
| ۲    | ۲۷      | سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی                                                                                   | ۰.۰۹  | ۰.۱۹  | ۰.۲۰  | ۰.۳۶ |
| ۳    | ۲۶      | سنگ فلز، جوش و خاکستر                                                                                                                                                    | ۰.۱۶  | ۰.۱۳  | ۰.۲۳  | ۰.۳۰ |
| ۴    | ۰۱      | حیوانات زنده                                                                                                                                                             | ۰.۰۱  | ۰.۰۶  | ۰.۰۵  | ۰.۰۸ |
| ۵    | ۰۷      | سبزیجات، نباتات، ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی                                                                                                                           | ۰.۰۹  | ۰.۱۳  | ۰.۰۸  | ۰.۰۵ |
| ۶    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                              | ۰.۰۳  | ۰.۰۴  | ۰.۰۶  | ۰.۰۴ |
| ۷    | ۷۲      | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                         | ۰.۰۶  | ۰.۰۶  | ۰.۰۵  | ۰.۰۳ |
| ۸    | ۲۸      | محصولات شیمیایی غیرآلی؛ ترکیبات آلی یا غیرآلی فلزات گران‌بها، عناصر رادیو اکتیو، فلزات خاک‌های کم‌یاب و ایزوتوپ‌ها                                                       | ۰.۰۰۲ | ۰.۰۰۴ | ۰.۰۰۴ | ۰.۰۳ |
| ۹    | ۰۴      | شیر و محصولات لبنی؛ تخم پرندگان؛ عسل طبیعی؛ محصولات خوراکی که منشأ حیوانی دارند و در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد.                              | ۰.۰۵  | ۰.۰۵  | ۰.۰۳  | ۰.۰۳ |
| ۱۰   | ۰۸      | میوه‌های خوراکی؛ پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند                                                                                                                      | ۰.۰۷  | ۰.۰۷  | ۰.۰۶  | ۰.۰۳ |

منبع: Trademap.org





نگاهی به آمارهای صادرات قرقیزستان در سال ۲۰۲۴ نمایان می‌سازد که این کشور تأمین‌کننده اصلی تقاضای مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، محصولات معدنی، حیوانات زنده، محصولات حیوانی، محصولات نباتی، مواد پلاستیکی، فلزات معمولی، محصولات صنایع شیمیایی بازارهای چین، سوئیس، بریتانیا، قزاقستان، ازبکستان، ترکیه، هنگ‌کنگ، ایتالیا، آلمان و ایالات متحده آمریکا بوده است.

این گستردگی در تنوع محصولات صادراتی، بیانگر پتانسیل اقتصادی چندوجهی قرقیزستان و توانایی آن در رقابت در عرصه بین‌المللی است. صادرات محصولات کشاورزی، نباتی و دامی به کشورهای همسایه مانند قزاقستان و ازبکستان (که معمولاً بازارهای سنتی هستند) و همچنین به اتحادیه اروپا (آلمان، ایتالیا) و آمریکا، حاکی از بهبود استانداردهای کیفیت و توانایی رقابت در بازارهای سخت‌گیرانه‌تر است. صادرات محصولات پلاستیکی، فلزات و صنایع شیمیایی نشان می‌دهد که قرقیزستان در حال گسترش زنجیره ارزش فرآورده‌های نفتی و معدنی خود است و به سمت تولیدات با ارزش افزوده بالاتر حرکت می‌کند.

ارزش واردات قرقیزستان در سال ۲۰۲۴، بیش از ۲۸ میلیارد دلار بوده که سهم ۰.۱ درصدی از واردات جهانی و رتبه ۷۲ مجموعه کشورهای واردکننده را به خود اختصاص داده است. واردات قرقیزستان در سال‌های اخیر، روند افزایشی را طی می‌کند. براساس داده‌های مرکز تجارت بین‌المللی (ITC)، ارزش واردات این کشور در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، شاهد افزایش ۵۶ درصدی بوده است. همچنین در بازه زمانی کوتاه‌تر، یعنی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴، ارزش واردات قرقیزستان افزایش ۴ درصدی را تجربه کرده است.

چین با ارزش ۲۰ میلیارد دلار، کره جنوبی با ۱.۷۵ میلیارد دلار، ترکیه با ۱.۳۸ میلیارد دلار، قزاقستان با ۱.۲۶ میلیارد دلار و آلمان با ۷۵۰ میلیون دلار، تأمین‌کنندگان اصلی کالاهای موردنیاز قرقیزستان در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. این پنج کشور مجموعاً، ۸۸ درصد ارزش واردات قرقیزستان را به خود اختصاص داده‌اند.

تحلیل اقلام وارداتی قرقیزستان در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این کشور بر روی تأمین تقاضای داخلی برای وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آن‌ها، مواد نساجی، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، کفش، کلاه، چتر آفتابی، عصا، کالاهای و مصنوعات گوناگون، مواد پلاستیکی، مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه گران‌بها، فلزات گران‌بها و محصولات نباتی از کشورهای چین، کره جنوبی، ترکیه، قزاقستان، آلمان، ازبکستان، ایتالیا، لهستان، جمهوری چک و لیتوانی بوده است.

قرقیزستان با تمرکز بر واردات وسایل نقلیه و تجهیزات ترابری، نشان می‌دهد که توسعه بخش حمل‌ونقل و تردد با دغدغه‌های اقتصادی و صنعتی اهمیت زیادی دارد. این موضوع نه تنها بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل و افزایش کارایی در جابجایی کالاهای و افراد را هدف گرفته است، بلکه نشان‌دهنده نیاز کشور به مدرن‌سازی فناوری‌های حمل و نقل است تا بتواند در رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی جایگاه بهتری پیدا کند. واردات فناوری‌های برقی و ماشین‌آلات نوین، به بهبود ظرفیت‌های صنعتی و فنی قرقیزستان کمک می‌کند و مسیر رشد



پایدار و توسعه فناوری در کشور را هموار می‌سازد. در کنار این، توجه به واردات کالاهای مصرفی نشان‌دهنده تمایل کشور به تأمین نیازهای مصرف‌کنندگان داخلی است و این امر می‌تواند در افزایش رفاه و توسعه بازار داخلی مؤثر باشد. همچنین، واردات سنگ‌های قیمتی و فلزات گران‌بها، نکته قابل توجهی است که گویای تمرکز قرقیزستان بر صنایع جواهرسازی و هنرهای زینتی است؛ صنایع این کشور با بهره‌گیری از این مواد معدنی ارزشمند، می‌توانند در عرصه بین‌المللی برندسازی و صادرات نقش قابل توجهی ایفا کنند.

ارزش اقلام عمده وارداتی کشور قرقیزستان بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۴ از سایر کشورها را می‌توان در قالب جدول شماره ۱۰ ملاحظه نمود:

جدول ۱۰- عمده اقلام وارداتی قرقیزستان از کشورهای جهان (میلیارد دلار).

| ردیف | HS Code | اقلام وارداتی                                                                                                                                                            | ۲۰۲۱ | ۲۰۲۲ | ۲۰۲۳ | ۲۰۲۴ |
|------|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| ۱    | ۸۷      | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموا و اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                                   | ۰.۲۹ | ۰.۷۳ | ۳.۲۰ | ۵.۹۴ |
| ۲    | ۶۲      | لباس و متفرعات لباس، غیر کشباف یا غیر قلاب‌باف                                                                                                                           | ۰.۰۹ | ۰.۱۱ | ۰.۰۴ | ۲.۹۹ |
| ۳    | ۶۱      | لباس و متفرعات لباس، کشباف یا قلاب‌باف                                                                                                                                   | ۰.۲۶ | ۰.۳۱ | ۰.۱۴ | ۲.۶۹ |
| ۴    | ۸۴      | رآکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ قطعات آنها                                                                                         | ۰.۴۴ | ۱.۱۳ | ۲.۵۸ | ۲.۵۴ |
| ۵    | ۸۵      | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها           | ۰.۳۲ | ۰.۵۳ | ۰.۶۴ | ۲.۰۳ |
| ۶    | ۶۴      | کفش، گتر و اشیای همانند، اجزای این اشیاء                                                                                                                                 | ۰.۱۴ | ۰.۵۳ | ۰.۲۸ | ۱.۰۷ |
| ۷    | ۹۵      | بازی‌چه، اسباب‌بازی و لوازم ورزش؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                                                           | ۰.۰۱ | ۰.۰۲ | ۰.۰۱ | ۰.۹۱ |
| ۸    | ۳۹      | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                              | ۰.۱۹ | ۰.۳۰ | ۰.۲۶ | ۰.۷۶ |
| ۹    | ۷۱      | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه | -    | ۰.۰۳ | ۰.۰۳ | ۰.۷۶ |
| ۱۰   | ۰۸      | میوه‌های خوراکی؛ پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند                                                                                                                      | ۰.۰۹ | ۰.۰۹ | ۰.۱۳ | ۰.۶۶ |

منبع: Trademap.org



## ۴- موافقت‌نامه تجارت آزاد بین ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

بخش قابل توجهی از تجارت بین‌الملل، در سایه توافقات تجاری انجام می‌شود. آمار سازمان تجارت جهانی نشان می‌دهد که بیش از نیمی از صادرات جهانی به کشورهایی ارسال می‌شود که کشور صادرکننده قبلاً با آن‌ها توافق تجاری داشته است. منطقه‌گرایی و همکاری‌های اقتصادی و تجاری در قالب موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه، ابزاری اثربخش برای تقویت روابط تجاری بین کشورها از طریق نظام تجارت ترجیحی<sup>۱</sup>، منطقه تجارت آزاد<sup>۲</sup>، اتحادیه گمرکی<sup>۳</sup>، بازار مشترک<sup>۴</sup> و اتحادیه اقتصادی<sup>۵</sup> به شمار می‌رود. پس از موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی که ساده‌ترین و ابتدایی‌ترین نوع همگرایی اقتصادی به شمار می‌روند، کشورهای طرف قرارداد سعی می‌کنند تا با امضای موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد، روابط تجاری خود را گسترش داده و مناسبات و همکاری‌های دوجانبه را تقویت کنند. در این راستا، موافقت‌نامه تجارت آزاد میان جمهوری اسلامی ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیا و کشورهای عضو آن در ۴ دی‌ماه ۱۴۰۲ (برابر با ۲۵ سپتامبر ۲۰۲۳) در سنت پترزبورگ روسیه به امضای وزیر صمت ایران، رئیس هیأت مدیره کمیسیون اقتصادی اوراسیا، معاون نخست‌وزیر ارمنستان، معاون نخست‌وزیر بلاروس، معاون نخست‌وزیر قزاقستان، معاون اول رئیس کابینه وزیران جمهوری قرقیزستان و معاون نخست‌وزیر روسیه رسید. بررسی‌های اجمالی نمایان ساخت که در طول مدت اعتبار این موافقت‌نامه، مجموع واردات ایران از پنج کشور عضو اتحادیه، قبل از امضای این توافق، از ۱,۳۳۵ میلیون دلار در سال ۱۳۹۸ به ۱,۸۷۷ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. همچنین، صادرات ایران به این پنج کشور نیز از ۷۹۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۸ به ۱,۷۰۲ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ رسیده است. بنابراین در این بازه زمانی واردات ایران از کشورهای عضو اتحادیه ۴۰.۵ درصد و صادرات ایران به کشورهای عضو اتحادیه ۱۱۴ درصد رشد داشته است. با توجه به عملکرد فوق که به‌صورت آزمایشی مثبت ارزیابی شد، این موافقت‌نامه پس از حدود ۲ سال مذاکره بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه سرانجام نهایی شد. با تصویب و اجرایی شدن توافق‌نامه از ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۴، حدود ۸۷ درصد از کد تعرفه‌های کتاب تعرفه برای شرکت‌ها و صادرکنندگان ایرانی مشمول تعرفه صفر شده و مابقی دارای تعرفه ترجیحی یا عدم تغییر در تعرفه است:

- از بین ۸,۸۵۹ ردیف کد تعرفه هشت رقمی، ۸,۰۰۰ مورد مشمول تعرفه صفر می‌شود.
- ۷۹۵ کد تعرفه مشمول عدم تخفیف در تعرفه است.
- ۴۲ قلم کالا هم مشمول تعرفه ترجیحی تا حد معین (اعمال سهمیه) است.

<sup>۱</sup> Preferential Trade Arrangements (PTA)

<sup>۲</sup> Free Trade Area (FTA)

<sup>۳</sup> Customs Union (CU)

<sup>۴</sup> Common Market (CM)

<sup>۵</sup> Economic Union (EU)



در مقابل، برای صادرات کشورهای عضو اوراسیا نیز حدود ۸۱۹ کد تعرفه مشمول عدم تخفیف حقوق ورودی و ۲۱ قلم کالا شامل تعرفه ترجیحی تا حد معین (اعمال سهمیه) و مابقی کدهای تعرفه حدود (۸,۰۰۰ قلم) از میان ۸,۸۵۹ ردیف کد هشت رقمی توسط ایران به آن‌ها امتیاز داده شده است.<sup>۱</sup>

نکته قابل تأمل آنکه، جمهوری اسلامی ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا دارای ۷۰ موافقت‌نامه در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و مانند آن‌ها از سال ۱۳۶۰ هستند که از بین این موارد، ۱۵ موافقت‌نامه در زمینه تسهیل تجارت است.<sup>۲</sup>

## ۵- تجارت خارجی ایران با اتحادیه اوراسیا

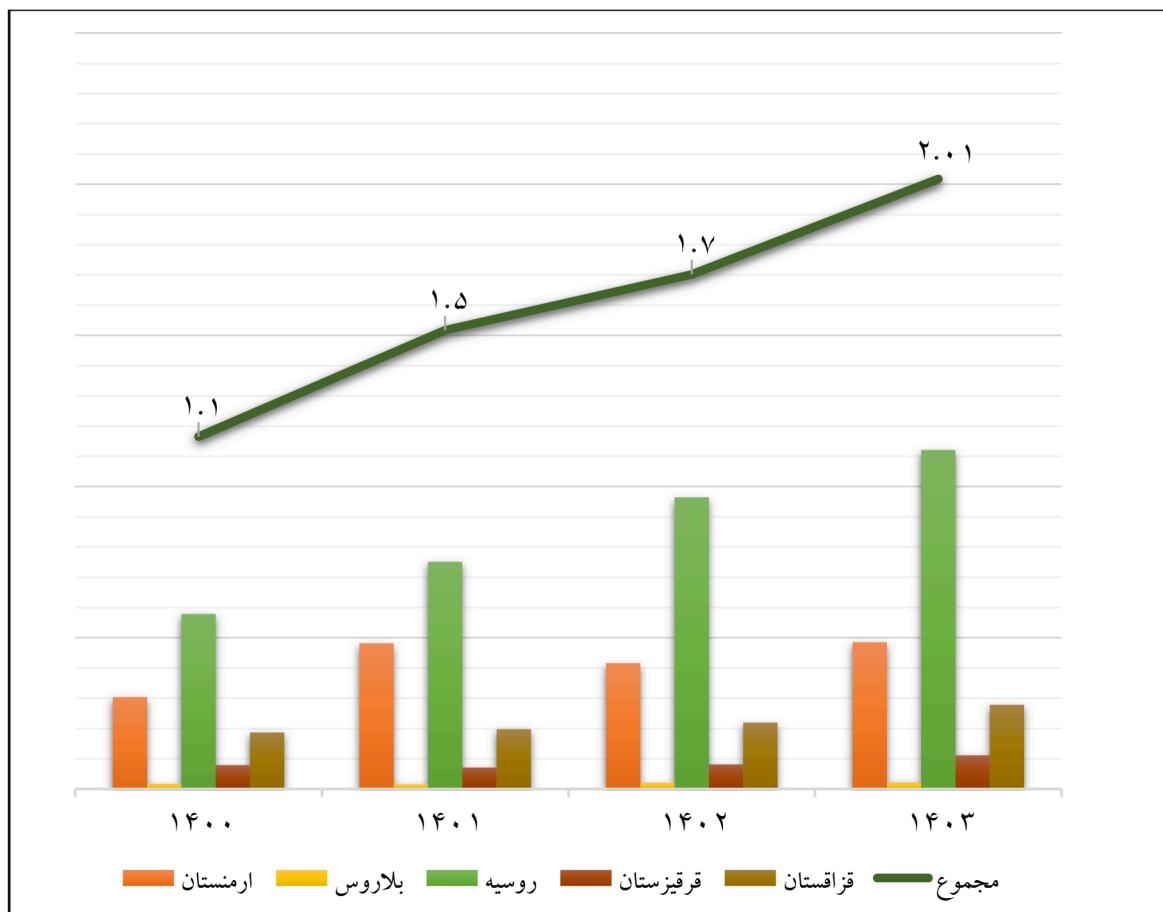
بررسی روند تجارت ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا نشان می‌دهد که از زمان برقراری اولین توافق در سال ۱۳۹۷، رشد صادرات ایران به این کشورها بیش از رشد واردات از این کشورها بوده که به معنای بهبود تراز تجاری ایران در رابطه با این بلوک مهم اقتصادی و نشان‌دهنده افزایش رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی و اثربخشی توافقات تجاری است. ۳.۴۹ درصد از مجموع صادرات ایران به جهان، به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا تعلق دارد. همانطور که نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد، مجموع صادرات ایران به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از ۱.۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۰ به بیش از ۲ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسیده و افزایش ۸۲ درصدی را ثبت نموده است. مجموع واردات اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا در سال ۲۰۲۴، بیش از ۳۲۶ میلیارد دلار و ارزش صادرات ایران به این پنج کشور بیش از ۲ میلیارد دلار بوده که سهم ایران را از بازار گسترده این اتحادیه ۰.۶ درصد نشان می‌دهد. این رقم نشان‌دهنده پتانسیل عظیم و فرصت‌های محقق نشده برای افزایش حضور کالاهای و خدمات ایرانی در بازار ۱۸۳ میلیون نفری اوراسیا است. این ارقام به وضوح نشان می‌دهد که همچنان جایگاه ایران در زنجیره تأمین و بازار مصرف اوراسیا حاشیه‌ای است. در این سال، سهم صادرات ایران از کل واردات کشور ارمنستان ۲.۸، روسیه ۰.۵، قزاقستان ۰.۴، قرقیزستان ۰.۳ و بلاروس ۰.۱ درصد بوده است. به این ترتیب، بیشترین نفوذ ایران مربوط به بازار ۳ میلیون نفری ارمنستان است. همچنین داده‌ها نشان می‌دهند که فدراسیون روسیه با واردات ۱.۱۲ میلیارد دلاری و سهم ۵۶ درصدی، به لحاظ ارزش مهمترین مقصد صادراتی ایران در بین کشورهای اتحادیه اوراسیا بوده است. پس از روسیه به ترتیب ارمنستان با ۴۸۵ میلیون دلار، قزاقستان با ۲۷۸ میلیون دلار، قرقیزستان با ۱۱۱ میلیون دلار و سرانجام بلاروس با ۲۱ میلیون دلار در رتبه‌های بعدی واردکنندگان کالا از گمرکات ایران قرار گرفته‌اند. تمرکز بیش از نیمی از صادرات به روسیه،

<sup>۱</sup> فهرست کالاهایی که در صادرات از ایران به کشورهای اوراسیا تعرفه گمرکی آن‌ها صفر شده، براساس کدهای نظام هماهنگ تعرفه در پیوست ارائه شده است.

<sup>۲</sup> فهرست موافقت‌نامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا در زمینه تسهیل تجارت از سال ۱۳۶۰ تاکنون در پیوست ارائه شده است.



اگرچه مثبت ارزیابی می‌شود، اما نشان‌دهنده آسیب‌پذیری در صورت تغییر شرایط در این کشور است. تنوع بخشیدن به مقاصد صادراتی درون اوراسیا (به‌ویژه تقویت جایگاه در قزاقستان و بلاروس) ضروری است.



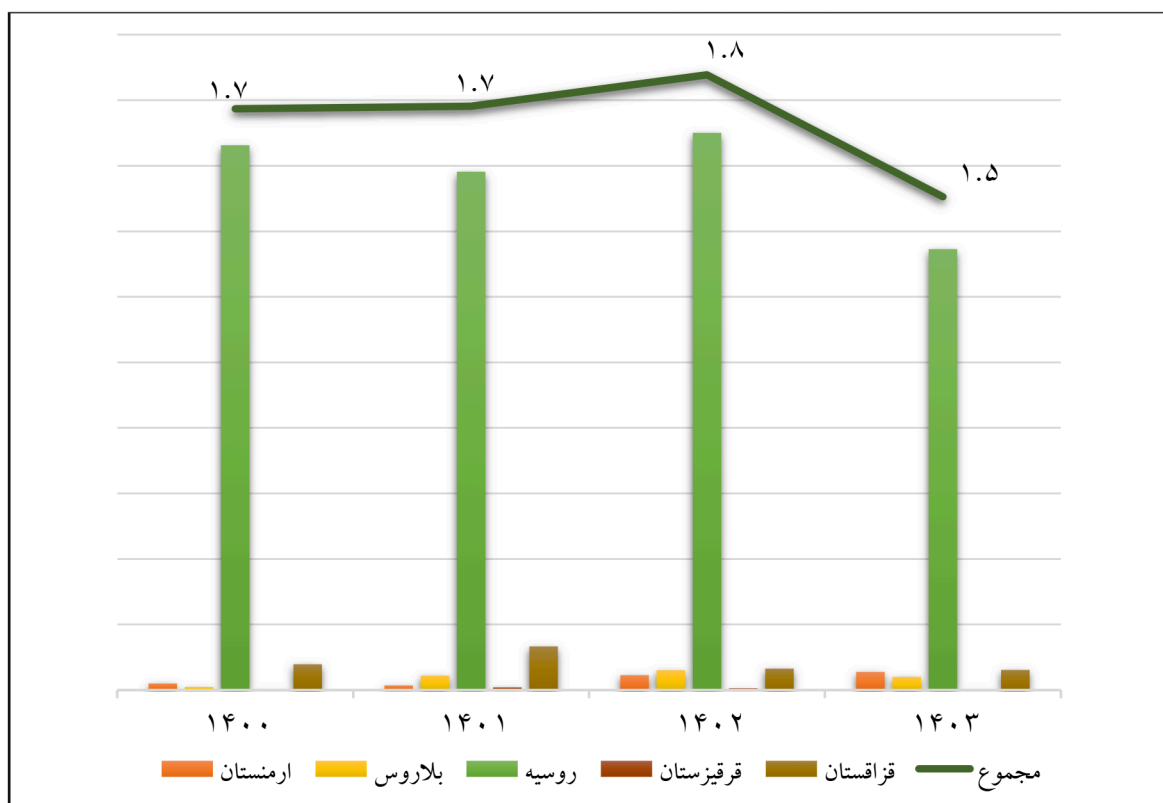
نمودار ۱- روند صادرات ایران به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ (میلیارد دلار).

همانطور که نمودار شماره ۲ نشان می‌دهد، مجموع واردات ایران از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از ۱.۷ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۰ به ۱.۵ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسیده و کاهش ۱۱.۷ درصدی را ثبت نموده است. مجموع صادرات اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا در سال ۲۰۲۴، بیش از ۴۹۴ میلیارد دلار و ارزش واردات ایران از این پنج کشور بیش از ۱.۵ میلیارد دلار بوده که سهم ایران را از ظرفیت تأمین‌کنندگی این اتحادیه، ۰.۳ درصد نشان می‌دهد. همچنین، داده‌ها نشان می‌دهند که فدراسیون روسیه با صادرات ۱.۳ میلیارد دلاری و سهم ۸۷ درصدی، به لحاظ ارزش مهم‌ترین تأمین‌کننده تقاضای بازار ایران در بین کشورهای اتحادیه اوراسیا بوده است. پس از روسیه به ترتیب قزاقستان با ۶۱ میلیون دلار، ارمنستان با ۵۵ میلیون دلار، بلاروس با ۴۰ میلیون دلار و قرقیزستان با ۳ میلیون دلار در رتبه‌های بعدی صادرکنندگان کالا به کشور قرار گرفته‌اند.





این رقم به وضوح نشان می‌دهد که ظرفیت عظیم صادراتی اوراسیا برای تأمین نیازهای وارداتی ایران، به طور کامل مورد استفاده قرار نگرفته است. عواملی مانند تحریم‌ها، محدودیت‌های پرداخت، موانع لجستیکی و تمرکز ایران بر منابع تأمین سنتی تر می‌توانند در این امر نقش داشته باشند.



نمودار ۲- روند واردات ایران از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ (میلیارد دلار).

ترکیب رشد قوی صادرات (۸۲ درصد) و کاهش واردات (۱۱.۷ درصد)، منجر به بهبود قابل ملاحظه تراز تجاری ایران (حداقل ۵۰۰ میلیون دلار در ۱۴۰۳) با اتحادیه اقتصادی اوراسیا و تداوم آن شده است. اما این موفقیت با عدم توازن شدید در روابط با تک‌تک کشورها همراه است. در مجموع می‌توان گفت، موفقیت در افزایش صادرات و ایجاد مازاد تجاری قابل توجه، دستاورد مهمی تلقی می‌شود که نشان‌دهنده اثربخشی ضمنی توافقات و پتانسیل بازار اوراسیا برای کالاهای ایرانی است. با این حال، دو چالش عمده یعنی حاشیه‌ای بودن کلی حضور ایران در بازارهای اوراسیا و عدم توسعه روابط متوازن با سایر اعضای قدرتمند و همسایه این اتحادیه در کنار تداوم حفظ و نفوذ در بازار روسیه همچنان پابرجاست.

جدول ۱۱- عمده اقلام صادراتی و وارداتی از روسیه در مبادلات تجاری با ایران (۱۴۰۳).

| ردیف | عمده کالای صادراتی به روسیه                                                                              | وزن (تن)  | میلیون دلار | عمده کالای وارداتی از روسیه                                                                                                        | وزن (تن) | میلیون دلار |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|
| ۱    | فلفل گلخانه‌ای، تازه یا سرد کرده                                                                         | ۱۸,۶۳۰    | ۶۱.۳        | طلا به اشکال خام (از جمله طلای آب کاری شده با پلاتین)، برای مصارف غیرپولی                                                          | ۳,۶۸۳    | ۲۸۹         |
| ۲    | سایر انواع میگو                                                                                          | ۱۶,۰۰۵    | ۴۹.۹        | گندم معمولی                                                                                                                        | ۴۷۵,۷۱۵  | ۱۴۸.۳       |
| ۳    | کانتینرها (از جمله کانتینرها برای ترابری سیالات) مخصوص طراحی شده و تجهیز شده برای هر نوع وسیله حمل و نقل | ۷,۲۰۱     | ۴۹.۴        | ذرت دامی                                                                                                                           | ۵۱۷,۰۷۵  | ۱۴۶.۳       |
| ۴    | پلی استیرن غیر قابل انبساط معمولی                                                                        | ۳۵,۸۵۸    | ۴۹.۳        | چوب اره شده یا ناهمواری گرفته شده از درازا، سمباده خورده یا متصل شده از دو سر به ضخامت بیش از ۶ میلی متر از تیره کاج به جز ترموچوب | ۲۴۴,۳۵۰  | ۱۴۴.۶       |
| ۵    | کیوی، تازه                                                                                               | ۵۲,۸۵۲    | ۴۵.۳        | روغن دانه آفتابگردان، روغن گلرنگ یا زعفران کاذب کارتام، خام                                                                        | ۱۲۷,۸۶۸  | ۱۳۳.۵       |
| ۶    | الیاف سنتتیک غیر یکسره، از پلی استر، حلاجی نشده، شانه نزده یا برای نخ‌ریسی عمل‌آوری نشده                 | ۵۳,۶۰۶    | ۴۵.۳        | جو به استثنای بذر                                                                                                                  | ۲۹۹,۴۸۱  | ۷۳.۱        |
| ۷    | گوجه‌فرنگی گلخانه‌ای، تازه یا سرد کرده                                                                   | ۳۳,۳۶۱    | ۳۶.۶        | اجزاء و قطعات موتورهای وسایط نقلیه هوایی مشمول شماره ۸۴۰۷۱۰                                                                        | ۹۳       | ۴۵.۵        |
| ۸    | سایر سیمان سفید پرتلند به جز رنگ شده به طور مصنوعی                                                       | ۱,۱۷۵,۰۲۸ | ۳۴.۳        | اجزاء و قطعات رآکتورهای هسته‌ای                                                                                                    | ۱,۵۲۹    | ۳۲.۸        |
| ۹    | نارنگی تازه یا خشک کرده                                                                                  | ۶۳,۳۱۲    | ۲۷.۳        | اجزاء و قطعات مدارهای مجتمع شده (ای‌سی‌ها) الکترونیک                                                                               | ۱۳۶      | ۲۷.۶        |
| ۱۰   | کره بسته‌بندی شده به صورت بسته‌های بیش از ۵۰۰ گرم                                                        | ۳,۷۱۹     | ۲۶.۷        | عدس به استثنای بذر و دال عدس غلافدار خشک، غلاف کنده، حتی پوست کنده یا لپه شده                                                      | ۱۸,۸۹۵   | ۲۷.۶        |

منبع: مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان.



مجموع مبادلات تجاری (صادرات و واردات) ایران با فدراسیون روسیه در سال ۱۴۰۳، بیش از ۲.۴ میلیارد دلار بوده است. در این سال، کشور بیش از ۱.۱۲ میلیارد دلار صادرات و ۱.۳ میلیارد دلار واردات از کشور روسیه داشته است. به این ترتیب، تراز تجاری ایران در مبادله با فدراسیون روسیه منفی بوده است. سرانه واردات روسیه از ایران، ۷.۷ دلار است. این شاخص نشان‌دهنده سهم هر شهروند روس از نظر ارزش کل کالاهای ایرانی وارد شده به اقتصاد کشورش است. این کالاها ممکن است توسط خود او به مصرف برسد، توسط صنایعی که برای او کالا / خدمت تولید می‌کنند استفاده گردد، یا به شکل کالاهای نهایی دیگر به او یا دیگران فروخته شود.

عمده کالای صادراتی ایران به فدراسیون روسیه را فلفل گلخانه‌ای، انواع میگو، کانتینر، پلی‌استیرن و کیوی تازه و عمده کالای وارداتی ایران از این کشور را طلا به اشکال خام، گندم معمولی، ذرت دامی، چوب اره شده و روغن دانه آفتابگردان تشکیل می‌دهد. صادرات فلفل گلخانه‌ای و کیوی تازه به دلیل تقاضای رو به افزایش در بخش مصرف و صنایع غذایی روسیه تحت تأثیر اقلیم سرد آن و نیاز به واردات میوه و سبزیجات تازه در فصول سرد آن صورت می‌پذیرد. در حالیکه میگو به عنوان یک محصول پروتئینی گران‌قیمت، وارد بازارهای لوکس و هتل‌ها می‌شود. کانتینرها نیز نشان‌دهنده حجم زیاد و حمل و نقل گسترده کالاهای صادراتی است و پلی‌استیرن به عنوان یک ماده اولیه مهم در صنعت بسته‌بندی، عایق کاری و مصالح ساختمانی سبک کاربرد فراوان دارد و صادرات آن نشان‌دهنده ظرفیت صنایع پایین‌دستی پتروشیمی ایران است.

در مقابل، عمده کالاهای وارداتی ایران از روسیه شامل طلا به اشکال خام است که بیشتر در مصارف غیرپولی، نظیر صنعت جواهرسازی، زیورآلات، صنایع الکترونیک و پزشکی کاربرد دارد و نشان می‌دهد رابطه مالی و اقتصادی دو طرف تنها محدود به مبادلات تجاری نیست، بلکه در حوزه صنعت طلا و جواهر نیز تعامل وجود دارد. همچنین، واردات گندم معمولی نشان‌دهنده نیازهای غذایی و حفظ امنیت غذایی کشور است. واردات ذرت دامی نیز با هدف پشتیبانی از دامداری و مرغداری و بواسطه عدم پاسخگویی تولید داخل به نیاز گسترده صنعت دام و طیور و وابستگی ایران به واردات نهاده‌های دامی است. در حالیکه چوب اره شده برای پایداری زنجیره تأمین صنایع ساختمانی، مبلمان و کاغذ کشور و به‌منظور حفظ منابع جنگلی داخلی ایران اهمیت دارد. روغن دانه آفتابگردان نیز یکی از مهم‌ترین مواد غذایی وارداتی است که در صنعت پخت و تهیه محصولات غذایی مصرف می‌شود.



جدول ۱۲- عمده اقلام صادراتی و وارداتی از ارمنستان در مبادلات تجاری با ایران (۱۴۰۳).

| ردیف | عمده کالای صادراتی به ارمنستان                                                                                                              | وزن (تن) | میلیون دلار | عمده کالای وارداتی از ارمنستان                                                                                                             | وزن (تن) | میلیون دلار |
|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|
| ۱    | میله‌های آهنی یا فولادی، گرم نورد شده دارای دندانه، برآمدگی گودی یا بعد از نورد تاب داده شده، یا با تغییر شکل یافتگی‌های حاصل از نورد       | ۱۸۵,۴۱۰  | ۸۶.۱        | طلا به اشکال خام (از جمله طلای آبکاری شده با پلاتین)، برای مصارف غیرپولی                                                                   | ۰.۶۵     | ۲۹.۷        |
| ۲    | قیر نفت                                                                                                                                     | ۹۴,۳۹۳   | ۳۲.۶        | سایر آب پرتقال به غیر از نوع یخ‌زده و یخ‌زده با یک مقیاس بریکس از ۲۰ تجاوز نکند                                                            | ۷۱۳      | ۳.۱         |
| ۳    | لوله‌ها یا پروفیل‌های توخالی بدون درز از فولاد ممزوج، با مقطع غیرمدور                                                                       | ۵۵۰      | ۲۱.۳        | کنسانتره مس                                                                                                                                | ۱,۷۷۵    | ۲.۹         |
| ۴    | سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها بجز بنزین                                                                                                    | ۲۳,۷۶۷   | ۱۷.۷        | آوات از الیاف سنتتیک یا مصنوعی و اشیاء ساخته شده از آن                                                                                     | ۱۲۶      | ۲.۲         |
| ۵    | گاز طبیعی به حالت گازی در ظروف یک هزار سانتیمتر مکعب و بیشتر                                                                                | ۴۱۷,۰۸۳  | ۱۴.۶        | اجزاء و قطعات و متفرعات دستگاه‌هایی که با اشعه ایکس کار می‌کنند برای مصارف پزشکی، جراحی، دندانپزشکی و غیره                                 | ۰.۳۵     | ۱.۶         |
| ۶    | کفپوش‌های غیرمخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف                                                                            | ۱,۹۲۸    | ۱۳.۷        | مرکبات آماده یا محفوظ شده به نحوی دیگر با یا بدون افزودن قند یا سایر مواد شیرین‌کننده یا الکل در ظرفی که حداقل ۳ کیلوگرم گنجایش داشته باشد | ۸۴۱      | ۱.۵         |
| ۷    | سایر سیمان سفید پرتلند بجز رنگ شده به طور مصنوعی                                                                                            | ۴۴۱,۶۶۷  | ۱۳.۴        | لاشه و شقه بره، تازه یا سرد کرده                                                                                                           | ۱۶۰      | ۱.۱         |
| ۸    | سایر خامه مایع که میزان مواد چرب آن بیشتر از ۴۸ درصد وزنی باشد در بسته‌بندی بیشتر از ۵۰۰ گرم غلیظ نشده، بدون افزودن قند یا مواد شیرین‌کننده | ۲,۸۵۹    | ۱۱.۳        | موتورسیکلت با ساخت داخل ۲۰ درصد به استثنای موتور، لاستیک و تنه، اگرز، ترک‌بند، جاپایی، درپوش بغل، دوشاخه و کربی                            | ۱۱.۵     | ۰.۹۳        |
| ۹    | اکسیدها و هیدراکسیدهای مولیبدن                                                                                                              | ۳۹۰      | ۸.۶         | سایر ترکیبات آلی - گوگردی                                                                                                                  | ۳۲       | ۰.۷۳        |
| ۱۰   | مس تصفیه شده غیر مذکور                                                                                                                      | ۶۳۲      | ۶.۰۷        | سایر ماشین‌ها و دستگاه‌های مکانیکی با کار خاص غیر مذکور در جای دیگر                                                                        | ۱۷.۳     | ۰.۰۱        |

منبع: مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان.



مجموع مبادلات تجاری ایران با ارمنستان در سال ۱۴۰۳، بیش از ۵۴۰ میلیون دلار بوده است. در این سال، کشور بیش از ۴۸۵ میلیون دلار صادرات و ۵۵ میلیون دلار واردات از کشور ارمنستان داشته است. به این ترتیب، تراز تجاری ایران در مبادله با ارمنستان مثبت بوده است. سرانه واردات ارمنستان از ایران نیز، ۱۵۹ دلار است. عمده کالاهای صادراتی ایران به ارمنستان را میله‌های آهنی یا فولادی گرم نورد شده، قیر نفت، لوله‌ها یا پروفیل‌های توخالی بدون درز از فولاد ممزوج، روغن‌های سبک و فرآورده‌ها بجز بنزین و گاز طبیعی به حالت گازی تشکیل می‌دهد. میله‌های آهنی یا فولادی به عنوان جزء اساسی در ساخت و ساز، صنایع تولیدی و پروژه‌های عمرانی در ارمنستان کاربرد فراوان دارند. قیر نفت نیز در بخش‌های ساختمان، راه‌سازی و تولید آسفالت ارمنستان مورد استفاده قرار می‌گیرد. لوله‌ها یا پروفیل‌های توخالی بدون درز ساخته شده از فولاد ممزوج در صنایع نفت و گاز، آب و فاضلاب و ساختمان‌سازی بکار می‌روند. کیفیت بالا و استانداردهای بین‌المللی این محصولات، ایران را به منبع مطمئن برای واردکنندگان ارمنستان بدل ساخته است. با توجه به کاربردهای متنوع روغن‌های سبک و فرآورده‌های نفتی غیر از بنزین در صنایع مختلف از جمله در تولید سوخت دیزل، سوخت جت، روغن‌های روان‌کننده، انواع حلال‌ها و همچنین به عنوان ماده اولیه در تولید مواد پلیمری و شیمیایی، ارمنستان از توان و مزیت رقابتی ایران در تأمین این نیاز خود بهره‌جسته است. با توجه به کاربردهای فراوان گاز طبیعی در مصارف خانگی، صنعتی و حمل و نقل، این محصول نیز در سبد وارداتی ارمنستان از ایران قرار گرفته است.

در مقابل، عمده کالاهای وارداتی ایران از ارمنستان شامل طلا به اشکال خام برای مصارف غیرپولی، آب پرتقال به غیر از نوع یخ‌زده و یخ‌نرده، کنسانتره مس، آوات از الیاف سنتتیک یا مصنوعی و اشیاء ساخته شده از آن و همچنین اجزاء و قطعات و متفرعات دستگاه‌هایی که با اشعه ایکس کار می‌کنند برای مصارف پزشکی، جراحی، دندانپزشکی و غیره است. واردات طلا به اشکال خام برای مصارف غیرپولی نشان‌دهنده تأمین منابع اولیه برای صنعت جواهرسازی، تعمیرات و تولید مصنوعات طلا است. واردات آب پرتقال، با هدف تأمین مواد اولیه کارخانه‌های تولید نوشیدنی و استفاده در صنایع غذایی (شربت‌ها، دسرها) و به دلیل کیفیت بالای کنسانتره‌های ارمنستانی باغ‌های مرکبات مناطق کوهستانی و هزینه حمل و نقل پایین‌تر نسبت به واردات از سایر کشورها انجام می‌پذیرد. همچنین، کنسانتره مس به عنوان ماده اولیه در تولید سیم‌ها، کابل‌ها و دیگر محصولات الکتریکی و الکترونیکی کاربرد دارد و واردات آن می‌تواند به علت جلوگیری از واردات مس فرآوری شده یا حفظ کیفیت و کنترل هزینه‌ها باشد. واردات آوات از الیاف سنتتیک یا مصنوعی نیز به سبب تخصص ارمنستان در تولید الیاف مهندسی شده با قیمت رقابتی و مکمل‌سازی خط تولید صنایع نساجی ایران صورت می‌پذیرد. در نهایت، واردات اجزاء و قطعات دستگاه‌هایی که با اشعه ایکس کار می‌کنند برای مصارف پزشکی، جراحی، دندانپزشکی نمایانگر توسعه فناوری‌های پزشکی و بهبود خدمات درمانی در ایران است.





جدول ۱۳- عمده اقلام صادراتی و وارداتی از بلاروس در مبادلات تجاری با ایران (۱۴۰۳).

| ردیف | عمده کالای صادراتی به بلاروس                                                  | وزن (تن) | میلیون دلار | عمده کالای وارداتی از بلاروس                                                                                                            | وزن (تن) | میلیون دلار |
|------|-------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|
| ۱    | کیوی، تازه                                                                    | ۲,۸۹۱    | ۲.۴         | الیاف سنتتیک غیریکسره، از آکریلیک یا مدآکریلیک، حلاجی نشده، شانه نزده یا برای نخ‌ریسی عمل‌آوری نشده                                     | ۱۰,۹۷۹   | ۲۴.۵        |
| ۲    | سایر پلی استیرن به اشکال ابتدایی قابل انبساط بجز مقاوم در برابر آتش           | ۱,۶۷۹    | ۲.۳         | دسته الیاف از رشته‌های سنتتیک، از آکریلیک یا مدآکریلیک                                                                                  | ۳,۵۷۵    | ۸           |
| ۳    | پلی (متیلن فنیل ایزوسیانات) (MDI خام، پلیمریک)                                | ۵۸۰      | ۱.۲         | چوب از نراد (گونه آیس) کاج نوئل (گونه پیسه‌آ)                                                                                           | ۴,۲۱۸    | ۲.۴         |
| ۴    | پسته خندان درون غلاف سخت (دهان باز)                                           | ۱۳۹      | ۱.۱         | کلرور پتاسیم                                                                                                                            | ۲,۹۸۹    | ۲.۱         |
| ۵    | کفپوش‌های غیرمخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف              | ۱۴۱      | ۱.۰۱        | پارچه‌های تار و پود باف بسته، ساده بافت (Plain Weave) با پهنای بیش از ۳۰ سانتیمتر به وزن بیشتر از ۲۵۰ گرم تا حداکثر ۱۵۰۰ گرم در مترمربع | ۳۴.۷     | ۰.۴۷        |
| ۶    | آنتی سرم‌ها و سایر مشتقات خونی با کاربرد پزشکی                                | ۳۴.۵     | ۰.۸۹        | تخته نراد از کاج (گونه‌های کاج)                                                                                                         | ۷۳۰      | ۰.۴۱        |
| ۷    | رنگ پودرهای آماده و نیمه آماده به شکل فلس یا گرانول از نوع پلی استر           | ۲۹۱.۵    | ۰.۸۶        | سایر عدسی‌های عینک غیرشیشه‌ای و از نوع چند کانون                                                                                        | ۰.۱۸     | ۰.۳۷        |
| ۸    | سایر فرآورده‌های غیر مذکور دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های معدنی قیری | ۱,۰۰۷    | ۰.۷۷        | خمیرچوب شیمیایی، آماده شده یا سود یا با سولفات، غیر از خمیرها از درجه حل‌شونده، نیمه سفیدشده تیره کاج                                   | ۲۷۶      | ۰.۳۷        |
| ۹    | پسته‌ها با پوست تازه یا خشک                                                   | ۸۴       | ۰.۷۵        | نخ پلی آمید ۶ دسی تکس ۹۰۰ الی ۲۴۰۰ و با مقاومت ۷۳/۵ الی ۹۰/۴                                                                            | ۹۷.۹     | ۰.۲۶        |
| ۱۰   | فلفل گلخانه‌ای، تازه یا سرد کرده                                              | ۱,۶۰۰    | ۰.۷۲        | پلی آمید ۱۱-۱۰ یا ۹/۶ یا ۱۰/۶ یا ۱۲/۶                                                                                                   | ۱۰۵      | ۰.۲۱        |

منبع: مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان.



مجموع مبادلات تجاری ایران با بلاروس در سال ۱۴۰۳، بیش از ۶۱ میلیون دلار بوده است. در این سال، کشور بیش از ۲۱ میلیون دلار صادرات و ۴۰ میلیون دلار واردات از کشور بلاروس داشته است. به این ترتیب، تراز تجاری ایران در مبادله با بلاروس منفی بوده است. سرانه واردات بلاروس از ایران نیز، ۲.۳ دلار است.

عمده کالاهای صادراتی ایران به بلاروس را کیوی تازه، سایر پلی‌استیرن به‌شکل ابتدایی قابل انبساط بجز مقاوم در برابر آتش، متیلن فیل ایزوسیانات، پسته خندان و کفپوش‌های غیرمخملي از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف تشکیل می‌دهد. مصرف بالای کیوی در بلاروس به‌دلیل گرایش به تغذیه سالم و غنی‌سازی رژیم غذایی سبب شده تا ایران با توجه به قابلیت تولید بالا در استان‌های مازندران و گیلان، این میوه را به بازار بلاروس صادر کند. همچنین، فاصله جغرافیایی و توافقی‌های تجاری، این مسیر را برای صادرات مطمئن‌تر می‌سازد. بلاروس نیازمند مواد اولیه برای تولید مصنوعات پلاستیکی، بسته‌بندی و کالاهای متنوع است. ایران با توان بالای تولید این نوع پلی‌استیرن، این بازار را هدف قرار داده است. سیاست‌های تعرفه‌ای و هزینه‌های پایین‌تر در مقایسه با تولید داخلی، دلیل دیگر صادرات این کالاهاست. همچنین توانمندی ایران در تولید متیلن فیل ایزوسیانات و کفپوش‌های مصنوعی باعث شده تا هزینه تولید و قیمت‌گذاری در بازار بلاروس رقابتی باشد. پسته، به‌دلیل تقاضای بازار داخلی در بلاروس و فرهنگ مصرف آن در صنایع تنقلات و شیرینی صادر می‌شود. کفپوش‌های نسجی و مصنوعات غیرمخملي به دلیل تقاضای بالای مبلمان، طراحی داخلی و تولید محصولات نسجی در بلاروس، بازار وارداتی مناسبی برای ایران بوده است.

در مقابل، عمده کالاهای وارداتی ایران از بلاروس شامل الیاف سنتتیک غیریکسره از آکریلیک یا مدآکریلیک حل‌جی نشده، دسته الیاف از رشته‌های سنتتیک از آکریلیک یا مدآکریلیک، چوب از نراد (گونه آیس) کاج نوئل (گونه پیسه‌آ)، کلرور پتاسیم و پارچه‌های تار و پود ساده بافت است. واردات الیاف سنتتیک، به‌منظور تأمین مواد خام موردنیاز کارخانجات نساجی و تولید پارچه‌های صنعتی با هدف بهره‌مندی از فناوری‌های پیشرفته، کاهش هزینه تولید و عرضه محصولات با ویژگی‌های خاص (مانند مقاومت و انعطاف‌پذیری بالا) از کشور بلاروس انجام می‌شود. همچنین، چوب نراد و کاج نوئل به‌عنوان مواد خام در صنایع چوب، مبلمان، کاغذ و ساخت مصنوعات دکوراتیو اهمیت دارند. محدودیت‌های زیستی در داخل، نیاز به انواع خاص چوب‌های نرم و مقاوم و بهره‌مندی از گونه‌های جنگلی، کیفیت بالا و نرخ رقابتی بلاروس سبب شده تا ایران این محصولات را وارد کند. نیاز روزافزون به مواد غذایی، گسترش بخش کشاورزی و اصلاح و توسعه فرآیندهای کشت در داخل کشور، باعث شده است که ایران برای افزایش تولید محصولات زراعی و باغی، واردکننده کلرور پتاسیم از بلاروس به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان این ماده در قیمت مناسب باشد. همچنین، واردات پارچه‌های تار و پود ساده بافت از بلاروس به دلیل کیفیت مناسب، قیمت رقابتی و توانمندی در تأمین پارچه‌های با استانداردهای خاص است.

جدول ۱۴- عمده اقلام صادراتی و وارداتی از قزاقستان در مبادلات تجاری با ایران (۱۴۰۳).

| ردیف | عمده کالای صادراتی به قزاقستان                          | وزن (تن) | میلیون دلار | عمده کالای وارداتی از قزاقستان                                                                            | وزن (تن) | میلیون دلار |
|------|---------------------------------------------------------|----------|-------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|
| ۱    | پسته خندان درون غلاف سخت (دهان باز)                     | ۶,۰۹۸    | ۴۵.۳        | جو به استثنای بذر                                                                                         | ۱۴۲,۴۱۰  | ۳۱.۵        |
| ۲    | پسته‌ها با پوست تازه یا خشک                             | ۲,۹۵۹    | ۲۳.۰۴       | ذرت دامی                                                                                                  | ۱۵,۸۰۷   | ۴.۶         |
| ۳    | پلی اتیلن گرید لوله با وزن مخصوص (چگالی) ۰.۹۴٪ یا بیشتر | ۱۲,۴۷۵   | ۱۲.۹        | کنجاله و سایر آخال‌های جامد، حتی ساییده شده یا بهم فشرده به شکل حبه یا گلوله از تخم آفتابگردان            | ۱۳,۶۵۱   | ۴.۴         |
| ۴    | خرما مضافتی تازه یا خشک کرده                            | ۱۱,۱۰۲   | ۱۲.۵        | تراکتورها فقط با موتور پیستونی درون‌سوز تراکمی - احتراقی (دیزل یا نیمه دیزل)                              | ۲۹۲.۵    | ۴.۱         |
| ۵    | کره بسته‌بندی شده به صورت بسته‌های بیش از ۵۰۰ گرم       | ۲,۰۰۴    | ۱۰.۲        | لاشه و شقه بره، تازه یا سرد کرده                                                                          | ۵۳۶      | ۳.۹         |
| ۶    | صفحه، ورق یا تیغه چندلایه از مواد پلاستیکی چاپ نشده     | ۱۰,۶۸۹   | ۸.۵         | روغن دانه آفتابگردان، روغن گلرنگ یا زعفران کاذب کارتام، خام                                               | ۳,۸۸۳    | ۳.۶         |
| ۷    | تیزابی بی‌دانه (انگور خشک کرده)                         | ۴,۹۶۵    | ۸.۳         | کنجاله و سایر آخال‌های جامد، حتی ساییده شده یا بهم فشرده به شکل حبه یا گلوله از پنبه                      | ۴,۳۸۷    | ۱.۵         |
| ۸    | خرما کلوته تازه یا خشک کرده                             | ۹,۷۶۲    | ۵.۷         | سایر                                                                                                      | ۱۹۶      | ۱.۳         |
| ۹    | سایر سیمان سفید پرتلند بجز رنگ شده به‌طور مصنوعی        | ۱۵۹,۱۸۴  | ۵.۰۱        | تفاله نشاسته‌سازی و تفاله‌های همانند                                                                      | ۳,۳۳۵    | ۱.۱         |
| ۱۰   | پوشش و رنگ‌ها بر اساس پلی استرها                        | ۴,۲۷۲    | ۴.۵         | ماشین‌آلات نانوائی یا نان شیرینی‌پزی، بیسکویت‌سازی و ماشین‌آلات تولید ماکارونی، اسپاگتی یا محصولات همانند | ۲۲       | ۰.۵۱        |

منبع: مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان.



مجموع مبادلات تجاری ایران با قزاقستان در سال ۱۴۰۳، بیش از ۳۳۹ میلیون دلار بوده است. در این سال، کشور بیش از ۲۷۸ میلیون دلار صادرات و ۶۱ میلیون دلار واردات از کشور قزاقستان داشته است. به این ترتیب، تراز تجاری ایران در مبادله با قزاقستان مثبت بوده است. سرانه واردات قزاقستان از ایران نیز، ۱۳.۳ دلار است. عمده کالاهای صادراتی ایران به قزاقستان را انواع پسته، پلی اتیلن گرید لوله، خرما مضافتی تازه یا خشک کرده و کره بسته‌بندی شده تشکیل می‌دهد.

پسته، به‌عنوان یکی از اقلام اصلی صادراتی ایران، در بازار قزاقستان جایگاه ویژه‌ای دارد. این محصول با کیفیت ایرانی، به‌دلیل طعم و خواص بی‌نظیر خود، مورد استقبال مصرف‌کنندگان قزاق قرار گرفته است. همچنین پلی اتیلن گرید لوله، به‌عنوان یکی از مواد اولیه مهم در صنایع پتروشیمی و ساختمانی، سهم قابل توجهی از صادرات ایران به قزاقستان را به خود اختصاص داده است. این محصول، با توجه به توسعه زیرساخت‌ها در قزاقستان، از تقاضای بالایی برخوردار است. خرما مضافتی تازه یا خشک کرده، به‌عنوان یکی دیگر از محصولات کشاورزی صادراتی ایران، در بازار قزاقستان محبوبیت فراوانی دارد. در نهایت، کره بسته‌بندی شده با توجه به کیفیت و استانداردهای بهداشتی بالای خود، توانسته جایگاه مناسبی در بازار این کشور کسب کند.

در مقابل، مهمترین اقلام وارداتی از قزاقستان به کشور شامل جو به استثنای بذر، ذرت دامی، کنجاله، تراکتورها فقط با موتور پیستونی درون‌سوز تراکمی - احتراقی و سرانجام لاشه و شقه بره تازه یا سرد کرده بوده‌اند. واردات جو، به‌عنوان یکی از نهاده‌های اصلی تولید خوراک دام، نشان‌دهنده نیاز مستمر ایران به تأمین این محصول از منابع خارجی است. از آنجایی که تولید داخلی جو در ایران، پاسخگوی کامل تقاضای بازار نیست، واردات از کشورهایی مانند قزاقستان، نقش مهمی در حفظ ثبات قیمت و تأمین نیاز دامداران ایفا می‌کند. ذرت دامی نیز، با کارکردی مشابه جو، به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیر جیره غذایی دام‌ها محسوب می‌شود. وابستگی به واردات این محصول نیز، به دلایل مشابه، از جمله ناکافی بودن تولید داخلی، قابل توجیه است. کنجاله، به‌عنوان محصول جانبی فرآوری دانه‌های روغنی، منبع غنی پروتئین برای تغذیه دام و طیور است. واردات کنجاله از قزاقستان، نشان‌دهنده اهمیت این محصول در صنایع دامپروری ایران و تلاش برای تأمین نیازهای پروتئینی این بخش است. علاوه بر این، واردات تراکتورهای مجهز به موتور پیستونی درون‌سوز تراکمی - احتراقی، بیانگر نیاز بخش کشاورزی ایران به نوسازی و تجهیز ناوگان ماشین‌آلات خود است. این تراکتورها، با کارایی و قدرت بالا، نقش مهمی در افزایش بهره‌وری و تولید محصولات کشاورزی ایفا می‌کنند. در نهایت، واردات لاشه و شقه بره تازه یا سرد کرده، نشان‌دهنده تلاش برای تأمین بخشی از نیاز بازار گوشت قرمز ایران از طریق منابع خارجی است. با توجه به محدودیت‌های تولید داخلی و افزایش تقاضا، واردات گوشت از کشورهایی مانند قزاقستان، می‌تواند به تنظیم بازار و جلوگیری از افزایش بی‌رویه قیمت‌ها کمک کند.



جدول ۱۵- عمده اقلام صادراتی و وارداتی از قرقیزستان در مبادلات تجاری با ایران (۱۴۰۳).

| ردیف | عمده کالای صادراتی به قرقیزستان                                                                            | وزن (تن) | میلیون دلار | عمده کالای وارداتی از قرقیزستان                                                                                            | وزن (تن) | میلیون دلار |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------|
| ۱    | پسته خندان درون غلاف سخت (دهان باز)                                                                        | ۶,۰۱۹    | ۴۶.۹        | لوبیا قرمز غلاف دار خشک، غلاف کنده، حتی پوست کنده یا لپه شده                                                               | ۸۲۷      | ۱.۳         |
| ۲    | پسته‌ها با پوست تازه یا خشک                                                                                | ۲,۵۹۶    | ۲۲.۲        | سایر پیگمان‌ها و فرآورده‌ها بر اساس دی اکسید تیتان از لحاظ وزنی حاوی ۸۰٪ یا بیشتر اکسید تیتانیوم غیر از گرانول مستریج      | ۲۰۰      | ۰.۴۹        |
| ۳    | سایر رنگ‌ها و ورنی‌ها بر اساس سایر پلیمرهای سنتتیک یا طبیعی تغییر یافته غیر مذکور در جای دیگر              | ۲,۶۹۹    | ۴.۴         | ارزن بجز بذر                                                                                                               | ۱,۰۱۴    | ۰.۳۶        |
| ۴    | کفپوش‌های غیرمحملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف                                           | ۴۱۵      | ۲.۵         | پلی کربنات‌ها، به اشکال ابتدایی                                                                                            | ۱۲۳      | ۰.۳۰        |
| ۵    | کیوی، تازه                                                                                                 | ۲,۳۵۵    | ۱.۹         | پارچه‌های تار و پودباف از پنبه که دارای حداقل ۸۵ درصد وزنی پنبه بوده، سفید نشده، ساده باف به وزن هر مترمربع بیش از ۱۰۰ گرم | ۱۷۵      | ۰.۲۴        |
| ۶    | کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات چاپ شده در جای دیگر گفته نشده                                                 | ۹۰۱      | ۱.۸         | گردوی معمولی با پوست سخت، تازه یا خشک کرده                                                                                 | ۶۶       | ۰.۱۱        |
| ۷    | پلی اتیلن گرید لوله با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر                                                      | ۱,۵۲۶    | ۱.۵         | کلرور پتاسیم                                                                                                               | ۲۵۲      | ۰.۱۰        |
| ۸    | پلی اتیلن گرید فیلم با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر                                                      | ۱,۵۸۴    | ۱.۴         | انواع جعبه دنده (Gearbox) صنعتی (غیر خودرو)                                                                                | ۱۴       | ۰.۰۸        |
| ۹    | خرما کلوته تازه یا خشک کرده                                                                                | ۱۷۹۷     | ۱.۱         | سایر ماشین‌های تراش افقی با کنترل شماره‌ای غیر مذکور                                                                       | ۲۰.۶     | ۰.۰۶        |
| ۱۰   | سایر ظروف شیشه‌ای غیر مذکور در دیگر ردیف‌های ۷۰۱۳ برای محل کار، توالت، تزئینات داخلی غیر مذکور در جای دیگر | ۱,۹۱۳    | ۰.۷۹        | سه نخ یا چهارنخ جناغی باف، همچنین جناغی مورب باف                                                                           | ۷.۵      | ۰.۰۱        |

منبع: مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان.





مجموع مبادلات تجاری ایران با قرقیزستان در سال ۱۴۰۳، بیش از ۱۱۴ میلیون دلار بوده است. در این سال، کشور بیش از ۱۱۱ میلیون دلار صادرات و ۳ میلیون دلار واردات از کشور قرقیزستان داشته است. به این ترتیب، تراز تجاری ایران در مبادله با قرقیزستان مثبت بوده است. سرانه واردات قرقیزستان از ایران نیز، ۱۵.۲ دلار است. عمده کالاهای صادراتی ایران به قرقیزستان را انواع پسته، سایر رنگ‌ها و ورنی‌ها براساس سایر پلیمرهای سنتتیک یا طبیعی، کفپوش‌های غیرمخملی باف از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف و سرانجام کیوی تازه تشکیل می‌دهد.

پسته، همواره یکی از مهم‌ترین اقلام صادراتی ایران به شمار می‌رود. کیفیت بالای پسته ایرانی، آن را به محصولی پرطرفدار در بازارهای جهانی تبدیل کرده است و قرقیزستان نیز از جمله مشتریان این محصول استراتژیک محسوب می‌شود. همچنین، با توجه به توسعه صنایع ساختمان و زیرساخت در قرقیزستان، تقاضا برای رنگ و ورنی به‌عنوان مواد اولیه موردنیاز این صنایع رو به افزایش است. ایران نیز با تولید و عرضه رنگ و ورنی‌های با کیفیت، توانسته است بخشی از این نیاز را تأمین نماید. کفپوش‌های غیرمخملی باف از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف به‌دلیل دوام، زیبایی و قیمت مناسب، در بازار قرقیزستان از استقبال خوبی برخوردارند. کیوی ایران، به جهت طعم و کیفیت منحصربه‌فرد خود، در بازارهای منطقه‌ای و جهانی شناخته شده است. صادرات کیوی به قرقیزستان نیز نشان‌دهنده پتانسیل بالای ایران به‌عنوان پنجمین تولیدکننده کیوی جهان در تأمین بازارهای منطقه‌ای است.

در بخش واردات، لوبیای قرمز، سایر پیگمان‌ها و فرآورده‌ها بر اساس دی‌اکسید تیتان، ارزن بجز بذر، پلی‌کربنات‌ها به اشکال ابتدایی و سرانجام پارچه‌های تار و پودباف از پنبه، مهمترین کالاهای وارداتی ایران از کشور قرقیزستان است.

به‌دلیل شرایط آب و هوایی مناسب و وجود نواحی کشاورزی غنی، قرقیزستان توانایی تولید و صادرات لوبیای قرمز با کیفیت به ایران را دارد. این محصول نقش مهمی در تأمین امنیت غذایی در ایران ایفا می‌کند. همچنین، قرقیزستان با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در تولید پیگمان‌ها و مواد رنگ‌زا، قادر است مواد اولیه موردنیاز صنعت رنگ را تأمین نماید. این کشور به‌عنوان یکی از کشورهای با تاریخچه غنی در کشاورزی، امکان تولید و صادرات ارزن با کیفیت، به‌عنوان یک ماده اولیه مهم در صنایع غذایی و دارویی به ایران را دارد. در عین حال، ظرفیت تولید پلی‌کربنات‌های اولیه در قرقیزستان، با توجه به رشد صنایع پتروشیمی و فناوری‌های مربوطه، این کشور را به شریک مناسبی در تأمین پلی‌کربنات‌ها برای صنایع مختلف ایران تبدیل کرده است. علاوه بر این، قرقیزستان با برخورداری از صنعت نساجی فعال و بهره‌مندی از کشاورزی پنبه، قادر است پارچه‌های تار و پود پنبه‌ای با کیفیت را تولید و به بازارهای ایران عرضه کند. این بخش، با توجه به نیاز روزافزون بازار داخلی و منطقه، فرصت مناسبی برای توسعه همکاری‌های تجاری است.



## جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

ایران در سال‌های اخیر، روابط تجاری خود را با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا گسترش داده است. تحلیل داده‌های تجاری نشان می‌دهد که این تعاملات، فرصت‌های قابل توجهی را برای ایران به ارمغان آورده است، اما در عین حال چالش‌هایی را نیز آشکار می‌سازد که نیازمند توجه و برنامه‌ریزی دقیق هستند. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای تجاری ایران با اوراسیا، افزایش قابل توجه حجم صادرات به این منطقه در سال‌های اخیر بوده است. مازاد تجاری با برخی از کشورهای عضو، به‌ویژه قزاقستان و قرقیزستان، نشان‌دهنده جذابیت کالاهای ایرانی در این بازارها و اثربخشی توافقات تجاری است. ایران از طریق همکاری تجاری با فدراسیون روسیه به عنوان یک شریک عمده، فرصت‌های ارزشمندی را به دست آورده است. با این وجود، گسترش روابط تجاری با سایر اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا، نظیر بلاروس، ارمنستان و قزاقستان، می‌تواند به ایجاد تعادل مطلوب‌تر در سبد صادراتی ایران کمک شایانی نماید. این تنوع‌بخشی، ضمن حفظ مزایای همکاری با روسیه، زمینه را برای حضور فعال‌تر کالاهای ایرانی در بازارهای گوناگون منطقه فراهم آورده و از این طریق، مقاومت و انعطاف‌پذیری اقتصادی کشور را در مواجهه با نوسانات احتمالی بازار تقویت می‌نماید. هر یک از این کشورها، دارای ویژگی‌های منحصر به فرد و تقاضای خاص خود هستند که می‌توان با شناسایی آن‌ها، صادرات کالاهای متناسب با این نیازها را افزایش داد. علاوه بر تنوع‌بخشی به مقصدهای صادراتی، توجه به توسعه متوازن روابط وارداتی نیز حائز اهمیت است. کاهش واردات از اوراسیا و عدم توسعه متوازن در روابط وارداتی، نشان‌دهنده این است که ایران هنوز نتوانسته است از پتانسیل تأمین‌کنندگی این منطقه به‌طور کامل بهره‌برداری کند. اتخاذ سیاست‌هایی جهت تنوع در منبع تأمین کالا و کاهش وابستگی به بازارهای سنتی، می‌تواند به تقویت امنیت اقتصادی و ایجاد انعطاف‌پذیری بیشتر در زنجیره تأمین کمک کند. برای تحقق اهداف تجاری موردنظر با اتحادیه اوراسیا، دولت باید سیاست‌های حمایتی را برای تقویت حضور کالاهای ایرانی در این بازارها و افزایش سهم بازار، اجرایی کند. ارائه مشوق‌های مالی و فنی به صادرکنندگان، می‌تواند انگیزه آن‌ها را برای ورود به بازار اوراسیا و توسعه فعالیت‌های صادراتی بواسطه کاهش هزینه‌های تجاری و بهبود رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی افزایش دهد. تبیین استراتژی‌های هدفمند برای بهره‌برداری کامل‌تر از فرصت‌های بازار، به‌ویژه در کشورهایی با پتانسیل بالا مانند قزاقستان و بلاروس، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. انجام مطالعات بازار دقیق و شناسایی نیازهای خاص این بازارها، می‌تواند به صادرکنندگان ایرانی کمک کند تا کالاهای متناسب با این نیازها را تولید و عرضه کنند. همچنین، ایجاد شبکه‌های ارتباطی قوی با تجار و بازرگانان محلی از طریق اعزام و پذیرش هیأت‌های تجاری و حضور هدفمند در نمایشگاه‌های کشورهای هدف، می‌تواند به تسهیل فرآیند بازاریابی و فروش کالاها کمک کند.



در مجموع، موفقیت‌های اخیر در توسعه روابط تجاری با اتحادیه اوراسیا باید به‌عنوان پایه‌ای برای سیاست‌گذاری‌های بلندمدت در جهت تنوع‌بخشی، تقویت روابط چندجانبه و کاهش آسیب‌پذیری‌های تجاری تلقی شود. تمرکز بر توسعه همکاری‌های تجاری و منطقه‌ای، اصلاحات در زیرساخت‌های تجاری (مانند بنادر، گمرکات و سیستم‌های حمل و نقل)، و سیاست‌های تشویقی برای صادرکنندگان، کلید موفقیت در بهره‌برداری بهتر از پتانسیل بازار اوراسیا است و می‌تواند موجب افزایش سهم ایران از این بازار منطقه‌ای بزرگ شود. دولت و بخش خصوصی باید با همکاری یکدیگر، برنامه‌های جامع و مدونی را برای توسعه روابط تجاری با اوراسیا تدوین و اجرا کنند تا از این فرصت استراتژیک به نحو بهینه استفاده شود و منافع ملی ایران به‌طور کامل تأمین گردد.

## (پیوست)

فهرست موافقت‌نامه‌های منعقد شده میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا در زمینه تسهیل تجارت از سال ۱۳۶۰ تاکنون

| ردیف | کشور      | سال  | عنوان                                                                                                                                                                                              |
|------|-----------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱    | روسیه     | ۱۳۷۶ | قانون موافقت‌نامه همکاری‌های بازرگانی و اقتصادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه                                                                                                 |
| ۲    |           | ۱۳۷۹ | قانون موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه در خصوص همکاری و کمک متقابل در امور گمرکی                                                                                     |
| ۳    |           | ۱۳۹۵ | قانون موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه در زمینه همکاری و کمک متقابل اداری در امور گمرکی                                                                              |
| ۴    | قرقیزستان | ۱۳۷۶ | قانون موافقت‌نامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان                                                                                                                    |
| ۵    |           | ۱۳۸۳ | قانون موافقت‌نامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان                                                                                                                    |
| ۶    |           | ۱۳۸۵ | قانون موافقت‌نامه کمک متقابل اداری برای اجرای صحیح قانون گمرکی و جلوگیری، تحقیق و مبارزه با تخلفات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان                                      |
| ۷    | قزاقستان  | ۱۳۷۴ | قانون موافقت‌نامه همکاری بازرگانی اقتصادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان                                                                                                      |
| ۸    |           | ۱۳۸۰ | قانون موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان در مورد همکاری و کمک متقابل در مسائل گمرکی                                                                                   |
| ۹    |           | ۱۳۸۲ | قانون موافقت‌نامه همکاری‌های اقتصادی و بازرگانی بلندمدت بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان                                                                                        |
| ۱۰   |           | ۱۳۷۸ | قانون پروتکل اصلاحات و تغییرات در موافقت‌نامه همکاری‌های اقتصادی و بازرگانی بلندمدت مورخ ۱۴ مهرماه ۱۳۷۸ هجری شمسی برابر با ۶ اکتبر ۱۹۹۹ میلادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان |
| ۱۱   | بلاروس    | ۱۳۸۶ | قانون موافقت‌نامه در مورد همکاری و کمک متقابل اداری در موضوعات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس                                                                             |
| ۱۲   | ارمنستان  | ۱۳۷۵ | قانون موافقت‌نامه همکاری بازرگانی اقتصادی بین دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ارمنستان و ترکمنستان                                                                                           |
| ۱۳   |           | ۱۳۷۵ | قانون موافقت‌نامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ارمنستان                                                                                                                     |
| ۱۴   |           | ۱۳۸۲ | قانون موافقت‌نامه دوجانبه در مورد کمک متقابل اداری برای اجرای صحیح قانون گمرکی به منظور جلوگیری، تحقیق و مبارزه با تخلفات گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ارمنستان                |

فهرست کالاهایی که در صادرات از ایران به کشورهای اوراسیا تعرفه گمرکی آن‌ها براساس کدهای نظام هماهنگ HS صفر شده است.

| فصل<br>HS | شرح فصل                                                                                                             | سهم کالاهایی<br>که تعرفه<br>گمرکی آن‌ها<br>صفر شده<br>(به درصد) |
|-----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| ۱         | حیوانات زنده                                                                                                        | ۷۴٪                                                             |
| ۲         | گوشت و احشاء خوراکی                                                                                                 | ۵۵٪                                                             |
| ۳         | ماهی‌ها و قشرداران، صدف‌داران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات                                                         | ۹۷٪                                                             |
| ۴         | شیر و محصولات لبنی؛ تخم پرندگان، عسل طبیعی؛ محصولات خوراکی که منشاء حیوانی دارند و در جای دیگر گفته نشده باشد       | ۳۱٪                                                             |
| ۵         | سایر محصولات حیوانی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد                                     | ۱۰۰٪                                                            |
| ۶         | نباتات زنده و محصولات گلکاری                                                                                        | ۱۰۰٪                                                            |
| ۷         | سبزیجات، نباتات، ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی                                                                      | ۹۷٪                                                             |
| ۸         | میوه‌های خوراکی؛ پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند                                                                 | ۹۷٪                                                             |
| ۹         | قهوه، چای، ماته و ادویه                                                                                             | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۰        | غلات                                                                                                                | ۶۹٪                                                             |
| ۱۱        | محصولات صنعت آردسازی؛ مالت؛ نشاسته و فکول؛ اینولین؛ گلو تن گندم                                                     | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۲        | دانه‌ها و میوه‌های روغن دار؛ دانه و بذر و میوه‌های گوناگون؛ نباتات صنعتی یا دارویی؛ کاه و نواله                     | ۹۸٪                                                             |
| ۱۳        | انگم‌ها؛ صمغ‌ها؛ رزین‌ها و سایر شیرها و عصاره نباتی                                                                 | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۴        | مواد قابل بافت؛ سایر محصولات نباتی که در جای دیگر گفته شده و مشمول شماره دیگر تعرفه نباشد                           | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۵        | چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی؛ فرآورده‌های حاصل از تفکیک آن‌ها؛ چربی‌های خوراکی آماده؛ موم‌های حیوانی یا نباتی | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۶        | فرآورده‌های گوشت، ماهی یا قشرداران، صدف‌داران یا سایر آبزیان فاقد ستون فقرات                                        | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۷        | قند و شکر و شیرینی                                                                                                  | ۷۱٪                                                             |
| ۱۸        | کاکائو و فرآورده‌های آن                                                                                             | ۱۰۰٪                                                            |
| ۱۹        | فرآورده‌های غلات، آرد، نشاسته، فکول یا شیر، نان‌های شیرینی                                                          | ۸۹٪                                                             |
| ۲۰        | فرآورده‌ها از سبزیجات، میوه‌ها یا از سایر اجزاء نباتات                                                              | ۸۷٪                                                             |
| ۲۱        | فرآورده‌های خوراکی گوناگون                                                                                          | ۱۰۰٪                                                            |
| ۲۲        | نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی و سرکه                                                                                   | ۸۸٪                                                             |
| ۲۳        | آخال و تفاله صنایع خوراک‌سازی؛ خوراکی‌های آماده برای حیوانات                                                        | ۹۱٪                                                             |





|      |                                                                                                                                                                                                                                    |    |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ۶۰٪  | توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده                                                                                                                                                                                     | ۲۴ |
| ۱۰۰٪ | نمک؛ گوگرد؛ خاک و سنگ؛ گچ، آهک و سیمان                                                                                                                                                                                             | ۲۵ |
| ۹۵٪  | سنگ فلز، جوش و خاکستر                                                                                                                                                                                                              | ۲۶ |
| ۸۶٪  | سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی                                                                                                                                             | ۲۷ |
| ۶۸٪  | محصولات شیمیایی غیرآلی؛ ترکیبات آلی یا غیرآلی فلزات گران‌بها، عناصر رادیواکتیو، فلزات خاک‌های کمیاب و ایزوتوپ‌ها                                                                                                                   | ۲۸ |
| ۵۲٪  | محصولات شیمیایی آلی                                                                                                                                                                                                                | ۲۹ |
| ۱۰۰٪ | محصولات دارویی                                                                                                                                                                                                                     | ۳۰ |
| ۷۱٪  | کودها                                                                                                                                                                                                                              | ۳۱ |
| ۸۴٪  | عصاره‌های دباغی یا رنگرزی؛ تانن‌ها و مشتقات آن‌ها؛ مواد رنگی؛ پیگمان‌ها و سایر مواد رنگ‌کنند، رنگ‌ها و ورنی‌ها؛ بتانه‌ها؛ مرکب‌ها                                                                                                  | ۳۲ |
| ۸۳٪  | روغن‌های اسانسی و شبه رزین‌ها (رزینوئیدها)؛ محصولات عطرسازی یا پاکیزی آماده و فرآورده‌های آرایشی                                                                                                                                   | ۳۳ |
| ۷۰٪  | صابون، مواد آلی تانسوآکتیف، فرآورده‌ها برای شستشو، فرآورده‌های روان‌کننده، موم‌های مصنوعی، موم‌های آماده، فرآورده‌های صیقل‌دادن و جلادادن، شمع و اشیاء همانند، خمیرهای قالب‌گیری "موم‌های دندانسازی" و ترکیبات دندانسازی براساس گچ | ۳۴ |
| ۹۳٪  | مواد آلبومینوئید؛ محصولات براساس نشاسته یا فکول تغییر یافته؛ چسب‌ها؛ آنزیم‌ها                                                                                                                                                      | ۳۵ |
| ۸۸٪  | باروت و مواد منفجره، اشیاء فن آتش‌بازی؛ کبریت؛ آلیاژهای آتش‌زا؛ مواد قابل اشتعال                                                                                                                                                   | ۳۶ |
| ۳۷٪  | محصولات عکاسی و سینماتوگرافی                                                                                                                                                                                                       | ۳۷ |
| ۷۳٪  | محصولات گوناگون صنایع شیمیایی                                                                                                                                                                                                      | ۳۸ |
| ۷۸٪  | مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد                                                                                                                                                                                        | ۳۹ |
| ۸۹٪  | کائوچو و اشیاء ساخته شده از کائوچو                                                                                                                                                                                                 | ۴۰ |
| ۷۳٪  | پوست خام (غیر از پوست‌های نرم) و چرم                                                                                                                                                                                               | ۴۱ |
| ۹۵٪  | اشیاء ساخته شده از چرم؛ مصنوعات زین و برگ‌سازی؛ لوازم سفر، کیف‌های دستی و محفظه‌های همانند؛ اشیاء ساخته شده از روده (به غیر از اشیاء ساخته شده از احشاء کرم ابریشم)                                                                | ۴۲ |
| ۶۷٪  | پوست‌های نرم طبیعی و پوست‌های نرم بدلی؛ اشیاء ساخته شده از آن‌ها                                                                                                                                                                   | ۴۳ |
| ۹۳٪  | چوب و اشیاء چوبی؛ زغال چوب                                                                                                                                                                                                         | ۴۴ |
| ۱۰۰٪ | چوب پنبه و اشیاء ساخته شده از چوب پنبه                                                                                                                                                                                             | ۴۵ |
| ۱۰۰٪ | مصنوعات حصیر بافی یا سبد بافی                                                                                                                                                                                                      | ۴۶ |
| ۸۶٪  | خمیر چوب یا سایر مواد الیافی سلولزی، کاغذ یا مقوا برای بازیافت (آخال و ضایعات)                                                                                                                                                     | ۴۷ |
| ۹۶٪  | کاغذ و مقوا؛ اشیاء ساخته شده از خمیر کاغذ، از کاغذ یا مقوا                                                                                                                                                                         | ۴۸ |
| ۹۵٪  | کتاب، روزنامه، تصویر و سایر محصولات صنعت چاپ، دست‌نوشته‌ها، تایپ شده‌ها و نقشه‌ها                                                                                                                                                  | ۴۹ |
| ۱۰۰٪ | ابریشم                                                                                                                                                                                                                             | ۵۰ |



|    |                                                                                                                                                                                             |      |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| ۵۱ | پشم، موی نرم (کرک) یا زیر حیوان، نخ و پارچه‌های تار و پودباف از موی یال و دم ....                                                                                                           | ۸۹٪  |
| ۵۲ | پنبه                                                                                                                                                                                        | ۷۵٪  |
| ۵۳ | سایر الیاف نسجی نباتی؛ نخ کاغذی و پارچه‌های تاروپودباف از نخ کاغذی                                                                                                                          | ۹۶٪  |
| ۵۴ | رشته‌های مصنوعی غیر از مواد منسوج مصنوعی (Man-Made Filaments)                                                                                                                               | ۸۶٪  |
| ۵۵ | الیاف سنتتیک یا مصنوعی غیریکسره (Man-Made staple)                                                                                                                                           | ۸۶٪  |
| ۵۶ | اوات، نمد و پارچه‌های نبافته؛ نخ‌های ویژه؛ ریسمان، طناب و کابل و اشیاء ساخته شده از آنها                                                                                                    | ۱۰۰٪ |
| ۵۷ | فرش و سایر کفپوش‌ها از مواد نسجی                                                                                                                                                            | ۱۰۰٪ |
| ۵۸ | پارچه‌های تار و پود باف مخصوص؛ پارچه‌های نسجی منگوله بافت (Tufted)، دانتل‌ها (Lace)؛ مصنوعات دیوار کوبی (Tapestries)؛ مصنوعات علاقه‌بندی (Trimming)؛ مصنوعات گلدوزی و قلابدوزی (Embroidery) | ۱۰۰٪ |
| ۵۹ | پارچه‌های نسجی آغشته، اندوده، پوشانده یا مطبق شده؛ اشیاء نسجی از انواع مناسب برای مصارف صنعتی                                                                                               | ۱۰۰٪ |
| ۶۰ | پارچه‌های کشباف یا قلاب باف                                                                                                                                                                 | ۹۳٪  |
| ۶۱ | لباس و متفرعات لباس، کشباف یا قلاب باف                                                                                                                                                      | ۱۰۰٪ |
| ۶۲ | لباس و متفرعات لباس، غیر کشباف یا غیر قلاب باف                                                                                                                                              | ۱۰۰٪ |
| ۶۳ | سایر اشیاء نسجی دوخته و مهیا؛ مجموعه‌ها؛ لباس و اشیاء نسجی مستعمل؛ ضایعات و کهنه پاره‌های نسجی                                                                                              | ۹۰٪  |
| ۶۴ | کفش، گتر و اشیاء همانند، اجزا این اشیاء                                                                                                                                                     | ۱۰۰٪ |
| ۶۵ | کلاه و اجزای کلاه                                                                                                                                                                           | ۱۰۰٪ |
| ۶۶ | چتر بارانی، چتر آفتابی، عصا، عصای صندلی‌شو، شلاق، تازیانه و اجزاء آنها                                                                                                                      | ۱۰۰٪ |
| ۶۷ | پر و پر نرم آماده و اشیاء ساخته شده از پر یا از پر نرم؛ گل‌های مصنوعی؛ اشیاء ساخته شده از موی انسان                                                                                         | ۱۰۰٪ |
| ۶۸ | مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان، پنبه نسوز (Asbestos)، میکا یا از مواد همانند                                                                                                                     | ۱۰۰٪ |
| ۶۹ | محصولات سرامیکی                                                                                                                                                                             | ۹۳٪  |
| ۷۰ | شیشه و مصنوعات شیشه‌ای                                                                                                                                                                      | ۹۷٪  |
| ۷۱ | مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌گران‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیاء ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی؛ سکه                    | ۱۰۰٪ |
| ۷۲ | چدن، آهن و فولاد                                                                                                                                                                            | ۹۵٪  |
| ۷۳ | مصنوعات از چدن، آهن یا فولاد                                                                                                                                                                | ۹۸٪  |
| ۷۴ | مس و مصنوعات از مس                                                                                                                                                                          | ۸۸٪  |
| ۷۵ | نیکل و مصنوعات از نیکل                                                                                                                                                                      | ۹۴٪  |
| ۷۶ | آلومینیم و مصنوعات از آلومینیم                                                                                                                                                              | ۱۰۰٪ |
| ۷۷ | برای اصلاحات آتی نمائکلاتور                                                                                                                                                                 |      |
| ۷۸ | سرب و مصنوعات از سرب                                                                                                                                                                        | ۷۵٪  |
| ۷۹ | روی و مصنوعات از روی                                                                                                                                                                        | ۸۹٪  |

|      |                                                                                                                                                                                                                              |    |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ۱۰۰٪ | قلع و مصنوعات از قلع                                                                                                                                                                                                         | ۸۰ |
| ۸۸٪  | سایر فلزات معمولی؛ سرب‌ها؛ مصنوعات از این مواد                                                                                                                                                                               | ۸۱ |
| ۱۰۰٪ | ابزارها، ابزارآلات، مصنوعات چاقوسازی، قاشق و چنگال، از فلزات معمولی؛ اجزاء و قطعات این مصنوعات از فلزات معمولی                                                                                                               | ۸۲ |
| ۱۰۰٪ | مصنوعات گوناگون از فلزات معمولی                                                                                                                                                                                              | ۸۳ |
| ۹۷٪  | راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها                                                                                                                                     | ۸۴ |
| ۸۹٪  | ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزاء و قطعات آنها؛ دستگاه‌های ضبط و پخش صوت، دستگاه‌های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها                                                               | ۸۵ |
| ۶۵٪  | لکوموتیوهای راه‌آهن یا تراموای، نواقل روی خط راه‌آهن و اجزاء و قطعات آنها؛ ملحق‌ات و مهارکننده‌های خط راه‌آهن یا تراموای و اجزاء و قطعات آنها؛ تجهیزات علامت‌دادن مکانیکی ترافیک (از جمله الکترومکانیکی) از هر نوع           | ۸۶ |
| ۷۸٪  | وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه‌آهن یا تراموای، و اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                                                                                     | ۸۷ |
| ۷۳٪  | وسایل نقلیه هوایی، فضایی و اجزاء و قطعات آنها                                                                                                                                                                                | ۸۸ |
| ۹۴٪  | کشتی‌ها؛ قایق‌ها و شناورها                                                                                                                                                                                                   | ۸۹ |
| ۸۷٪  | آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت سنجی، آلات و دستگاه‌های طبی - جراحی؛ اشیای صنعت ساعت‌سازی؛ آلات موسیقی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                          | ۹۰ |
| ۹۲٪  | اشیاء صنعت ساعت‌سازی (Clocks and watches parts thereof)                                                                                                                                                                      | ۹۱ |
| ۷۱٪  | موسیقی؛ اجزاء و قطعات و متفرعات این آلات                                                                                                                                                                                     | ۹۲ |
| ۱۰۰٪ | اسلحه و مهمات؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                                                                                                                                  | ۹۳ |
| ۹۵٪  | مبل؛ مبل‌های طبی - جراحی؛ اسباب تخت‌خواب و همانند؛ چراغ و وسایل روشنایی که در جای دیگر گفته نشده یا مشمول شماره‌های دیگر نباشد؛ چراغ‌های تبلیغاتی علائم نورانی، تابلوهای نورانی راهنما و اشیاء همانند؛ ساختمان‌های پیش ساخته | ۹۴ |
| ۹۷٪  | بازیچه، اسباب‌بازی و لوازم ورزش؛ اجزاء و قطعات و متفرعات آنها                                                                                                                                                                | ۹۵ |
| ۱۰۰٪ | مصنوعات گوناگون                                                                                                                                                                                                              | ۹۶ |
| ۱۰۰٪ | اشیاء هنری، اشیاء کلکسیون یا عتیقه                                                                                                                                                                                           | ۹۷ |
|      | قطعات منفصله ماشین‌آلات راه‌سازی، خودرو و سایر ماشین‌آلات                                                                                                                                                                    | ۹۸ |
| ۸۷٪  | میانگین کل کالاهای نظام هماهنگ HS                                                                                                                                                                                            |    |